

האם נפרדו דרכי הארכיאולוגיה ומקורות התנ"ך?

ירושלים בתקופת אל עמארנה

פרופסור יוסף גרפינקל - ראיון מרתק על תולדות האומה.

אבן פינה – ראשית ממלכת יהודה – יוסף גרפינקל

אבני פינה - ראשית ממלכת יהודה - שיעור 2

איך משלבים מקרא היסטוריה וארכאולוגיה

למה חשובה ממלכת יהודה ? כאן ביהודה בתקופת זמן קצרה התפתחה אמונה באל אחד בפולחן בלי פסלים ותמונות – אנ-איקוני, חוקים סוציאליים .. ארגון חברתי שוויוני .. וצער בעלי חיים

2.25 ארכיאולוגיה מחקר העבר .. על פי שרידי התרבות החומרית ..

3.40 ממצא נייח קברים או מבנים ונייח כלי אוכל תכשיטים כלי נשק

6.00 מנהגי קבורה ... ההבדל בין האדם ובעלי החיים ..

7.08 ממצא נייח .. דוגמאות ... 7.21 קערה חשובה .. עם פסים מבריקים "חיפוי אדום ומירוק פרוע" .. אם היו מוצאים אותה בירושלים הייתה הוכחה לראשית הממלכה במאה ה 10 ... כלי החרס מהווים מדד לתיארוך תקופה .. כלי צור מעובדיה מלפני 1.4 מיליון שנה ..

9.18 כלי פולחן ... מיבנה מהתרבות הפלישתית מאה 9

12.00 ההתפתחות של החפירות .. 12.53 עדיין חופרים עם מעדר ודלי .. [הערה החפירה בגולן אום אל-קנאטר עם מחשב ...]

13.30 סקר ארכיאולוגי של השטח .. ויקיפדיה סקר ארכאולוגי ... וחפירה ...

18.00 דוגמה לאתר טוב, פומפי או הרקולנאום ... עיר דוד ממש לא ..

19.25 הארכיאולוגים הורסים את האתרים ולכן הם מחויבים בתיעוד מלא של הפעילות שלהם ... וגם לא לחפור את כל האתר בכדי להשאיר לטכנולוגיה עתידית אפשרות לגלות דברים חדשים ..

20.50 פלינדרס פיטרי 1890 חפירה בתל אל חסי ליד קריית גת ... והוא יצר את שתי שיטות החפירה בארכיאולוגיה, סטרטיגרפיה, כלומר המבנה של שכבות כאשר העליונה צעירה יותר מזו שמתחתיה ... וטיפולוגיה, השתנות צורות, בעיקר החרסים, לאורך התקופות ..

22.50 קיצור תולדות האדם .. שני ספרים יובל נח הררי קיצור תולדות האנושות .. הפרהיסטוריה של ארץ ישראל עופר בר יוסף ויוסף גרפינקל

24.17 חלוקה לשלוש תקופות ... ציידים לקטים עד לפני כ 11 אלפי שנים .. חקלאים קדומים עד לפני כ 5500 שנה .. תקופת הערים ..

26.30 תחילת החקלאות התחילה דווקא באזור שלנו .. השאלה למה כאן ?

27.30 המחקר הפרה היסטורי חוקרים טכנולוגיה של כלים .. מחקר של שינויי אקלים היו כ 16-17 תקופות של קרח ..

29.10 כל בני האדם הם מין אחד כיוון שאנו יכולים להתרבות .. השאלה, האם זה היה כך תמיד?

30.30 מה היה המזון שהאדם הקדמון אכל .. האם היו ציידים או שאכלו נבלות ? ..

30.54 הדת והפולחן ..

31.50 שימוש בצור והטכנולוגיה של העיבוד שלו ליצירת כלים ..

32.50 התפתחות המחקר של נדודי האדם הקדמון .. בתחילה המחקר שהתרכז באירופה חשב שהאדם התחיל שם אבל אז החוקרים מגיעים לאפריקה ומגלים סימנים לאדם הראשון לפני כ 2 מיליון שנה עד 5 מיליון שנה וההבחנה הראשונה לאדם היא כשיש כלים ... לوسی למשל ידועה אבל היא לא בענף שהוביל לאדם המודרני .. שיטות התיארוך גורמות לשינוי ולהבנה שהתחלת ייצור הכלים הוא קדום יותר ..

35.00 [התקופה הפלאוליתית](#) .. האתר הקדום ביותר עובדיה .. ליד בית זרע .. והאדם הגיע דרך השבר הסורי אפריקאי .. והוא לפני 1.4-1.5 מיליון שנה ... ולפני 20 שנה – **הקורס הוא מ 2012** – בדימיניסי בגרוזיה גילו אתר עם גולגולות שגילן 1.8 מיליון .. זו תעלומה !!

37.20 רואים ב [עובדיה](#) שכבה עם חלוקי נחל .. ויש שם עצמות בעלי חיים וכלי צור בזלת ואבן גיר .. יש שם עצמות פילים קרנפים וג'רפות נוף אחר לגמרי מזה שבימינו .. התאוריה התפתחה מצייד משותף .. הרעיון הבא הוא אכילת נבלות .. האדם אכל את מח העצם שבעלי החיים השאירו .. 40.00 סוגים של עיבוד אבן מתקופות שנות .. אבן ממעין ברוך ..

41.00 מערות הכרמל .. רצף התיישבות כחצי מיליון שנה .. [דורות גארו](#) .. מוצאים גם של הומו ספיינס וגם של ניאנדרטלים .. שחיו במקביל באזור הזה של הכרמל .. האדם הנבון – ההומו ספיינס מוכר באפריקה לפני כ 200 אלף שנה .. שבמקביל היו ניאנדרטלים אבל רק באירופה .. וכנראה שבתקופות המסת הקרח הניאנדרטלים נדדו דרומה לכאן וגם ההומו ספיינס .. הניאנדרטלים נעלמים .. למה ?

44.45 **תחילת הקבורה .. 100 אלף שנה** .. עם שאריות של צבע אוכרה .. זו **הופעת האדם** ... צדפים מקושטים ..

47.10 **40 אלף שנה .. הופעת האומנות** .. למה אז רק ? .. **חיקוי הטבע** .. מגיה.. רוב הדמויות הן נשים .. **צלמיות פריין** אולי ?

48.40 **קבורה זה מודעות למחזור חיים** ... טכסי מעבר בחיים .. מעבר לחלק מהקהילה כמו בר מצווה .. טכס חתונה .. ולבסוף מוות .. לא מחויב לאמונה באל

50.30 אמנות זה מודעות לסביבה ורצון לשנות אותה .. עיסוק במגיה .. **מופיעים כלי מוזיקה** ... **ויש דמות גבר** עם שתי ידיים למעלה והרגלים מקופלות **בסצנת ריקוד** ..

52.00 התקופה ה [אפי-פליאולית](#) .. בין 12-20 אלף שנה .. הופעת של כלי אבן זעירים ..

53.30 עינן [מלחה בעמק הירדן] הכפר הקדום בעולם לפני כ 13 אלף שנה ... **החסרונות של יישובי קבע הצטברות של לכלוך מתחילות מחלות** .. **מצבם הבריאותי של לקטים ציידים הרבה יותר טוב** ..

55.30 קבורה נטופית ב אל ואד .. עם מחרוזת על הראש ..

56.20 **ציידים לקטים סיכום** .. שינויים גנטיים .. התנהגות סימבולית, קבורה ואמנות יצירת כלים הולכת ומשתכללת ומעבר ליישובי קבע ..

בתקופות קרח המים מצטברים על היבשות .. מפלס הימים יורד מה שמאפשר מעבר יבשתי .. לאוסטרליה האדם הגיע לפני 60 אלף שנה .. כלומר שכבר אז ידעו להפליג בים .. ולאמריקה הגיעו לפני 18 אלף שנה .. בספר של נח הררי ..

58.14 חקלאים קדומים .. תל יריחו העיר הקדומה בעולם .. מגדל יריחו מבנה אבן 8 מטר גובה .. ויש גרם בן 20 מדרגות למעלה .. הבתים האחרים בגובה 1.5-2 מטר .. מעבר לבניה מאורגנת וממוסדת .. התחלה של חפירת בארות .. הבארות הקדומות ביותר שנמצאו בקפריסין .. לחקלאות מתוכננת ..

1.02.15 רצפת טיח לבן מאבן גיר שרופה ב 800 מעלות במשך 7-8 שעות ... כאשר מערבבים אותו עם שברי אבנים הוא הופך לבטון .. זו תעשייה מאורגנת לייצר טיח למספר רב של בתים ...

1.03.30 פירוטכנולוגיה .. שימוש באש בהתחלה אבני גיר ... קדרות ... מתכות ... זכוכית ..

1.04.20 **קבורה בבית מתחת לרצפה** והפרדת גולגולות .. 6000 שנה מהתקופה בה יש לראשונה קבורה כזו ... לפני כ 6000 שנה מופיעים בתי קברות .. ואז זה הופך להיות ציבורי .. את הגולגולות אספו אחרי שנה ושמו בנפרד .. ויש גם קישוט של הגולגולות ..

1.08.00 למה מתחיל עכשיו ? עם יישובי הקבע.... נחלת אבותינו זה עם תחילת ההתיישבות וזה הצביע וסימן בעלות על שטח .. שלוף את הגולגולות ..

1.09.50 אומנות ופולחן אצל חקלאים קדומים .. למה רואים בעיקר נשים ? .. וגם צלמיות בקר ..

1.11.30 פסלים אנתרופומורפיים בגודל אמיתי .. 6 אצבעות 2 ראשים – כלבם של בני באסקרוויל ..

1.13.35 מסיכות ..

1.14.32 ריקוד .. מופיע יותר בנאוליתי ... אפשר לראות סוגי ריקוד כיוונים גברים או נשים ...

1.17.23 סיכום התקופה הניאוליתית ... הרבה יותר אתרים מיושבים והקיפם גדול יותר .. חלקם גדולים מ 100 דונם החקלאות עוברת ממסופוטמיה לאירופה .. גידול אוכלוסין משמעותי .. בתקופת הפרהיסטוריה חיו בשטח ארץ ישראל כמה מאות אנשים .. לציידים ולקטים יש גידול טבעי קטן .. עם החקלאות האפשרות וגם הצורך לריבוי עולה ..

1.24.00 כשיש יישובים של 100 דונם זה מצביע על אוכלוסייה מרובה בשטח קטן ... מתחיל לחץ חברתי .. מתחיל פשע .. אז למה להישאר במסגרת הזאת ?? ..

1.27.00 התפתחות הכלכלה בתקופה הניאוליתית .. **קדם קרמי א** שילוב של ציידים לקטים עם חקלאות, דגני בר .. **קדם קרמי ב**, דגנים שיבולת שלא מתפרקת .. וקטניות עם תרמיל שלא נפתח עז וכבש מבויתים **ניאוליתית קרמי** ביות חזיר ובקר ... **כלקוליתית** הופעת מטעי זית וביות החמור .. כי הוא כלי עבודה ותחבורה .. וגם סוס וגמל .. ויש הופעה של מתכות נחושת וזהב ..

1.30.25 סיכום לתקופה הניאוליתית כלקוליתית ... התיישבות קבע .. ביות בעלי חיים וצמחים .. מבנים מאבן ולבנים .. עליה בריבוד החברתי מעמדות .. יצור כלי חרס ומתכת ..

אבני פינה- ראשית ממלכת יהודה - שיעור 3

היחסים בין מקרא היסטוריה וארכיאולוגית

- 5.00 החברות העירוניות הראשונות .. הסהר הפורה .. למה כאן ???
- 8.30 מפת האזור .. אסיה הקטנה - אנטוליה, תורכיה של היום .. מזרחה ודרומה מסופוטמיה בין הנהרות .. בתחילה שומר .. אכד .. בבל .. עוד במזרח יש את פרס .. מערבה סוריה לבנון וארץ ישראל .. ולמטה מצרים ...
- 11.30 מפת מסופוטמיה ... אזור ביצתי שטוח .. אין עצים ואין אבנים ולכן הערים הראשונות הם מקש ובז ..
- 12.30 מהו עיר ? .. ריכוז אוכלוסייה .. מבנה ציבור ... ביצורים .. אדמיניסטרציה, כתב וחותמות .. מיסים .. ריבוד חברתי, מעמדות .. פיסול מונומנטלי .. מלחמות עם ערים אחרות .. קשרים ארוכי טווח, לצורך בניית קשרים למסחר בחומרים למשל נחושת ובדיל לייצור ברונזה .. וכמו כן בתקופות של מחסור העברת מזון ממקום למקום ..
- 18.10 [העיר אורכ](#) ..
- 19.50 ציידים לקטים לא צריכים לבנות מונומנטים .. חוקרים שישבו עם [בושמינים](#) ראו שאין להם בעיה הם מלקטים מזון כמה שעות ואז יושבים ומדברים אחד עם השני ..
- 21.40 הכפרים המלכותיים של [אור](#) .. וגם מפת הרחובות הצפופים שבהם גרו התושבים ..
- 22.35 הבעיות ... מקורות מזון ... מים ... היגיינה ... ארגון חברתי מעמדי .. לגיטימציה של השלטון .. [**הקורס הוא מ 2012** - יציבות שלטונית ואיך מעבירים שלטון מאב לבן] חוק ומשפט ..
- 24.30 לצורך זה מתחיל תיעוד בצורה של כתב ... משהו קבוע ולא משתנה .. כתב היתדות .. לעומת פפירוס במצרים שהוא חומר מתכלה .. ממסופוטמיה יש כ 3 מיליון תעודות .. ויש גם חותמות ..
- 27.25 [המצאת הכתב](#) [דניס שמנדט-בסרט](#) ... אסימונים לסימון חפצים וכמויות .. מעטפות, מעין כדור חלול ועליו סימונים ובו יש אסימונים, הסימונים זהים למספר וצורת האסימונים [מעין ביטקוין] ... סימון על לוחות טין דקים ועליהם כתובים הנתונים .. רק יותר מאוחר התחילו לעלות סיפורים ועלילות והיסטוריה ..
- 30.00 התפתחות סוגי הכתב .. אותיות בשומרית ובאכדית ..
- 30.30 [הקברים המלכותיים באור](#) .. תכשיטים מזהב ואבן לאפיס לאזולי ... יש בבית הקברות כ 4000 קברים .. רק כ 14-15 הם קברים מלכותיים .. עם כלי זהב ...
- 32.25 פיסול שומרי והדת .. וסצנות מלחמה ... השליט מקים צבא נגד התקוממות .. ובהמשך להעשיר את הקופה שלו בכיבושים .. או להגן מפני כאלה שבאים לשדוד את העיר/ממלכה .. "הנס מאור" ...
- 34.30 מצרים העתיקה .. המבנים במצרים מאבן ... [כרנך](#) ... [עוד באנגלית](#) ...
- [INTRODUCTION TO THE TEMPLE OF KARNAK](#)
- הפער בין הבתים הרגילים לבין המבנים הענקיים לפני 3000 שנה ... דומה לקתדרלות הגדולות שנבנו בימי הביניים 1200-1300 .. ליצור יראה כבוד ומורא ...
- 36.55 אתר [אבו סימבל](#), רעמסס השני ..
- 37.40 האדרה של המלך .. ואיקונוגרפיה מלכותית .. וסנדלים ועליהם דמויות שהוא דורך עליהם ..
- 40.00 פסלי אלים בתרבות הכנענית .. הבעל והאשרה .. הארכיון באוגרית הכיל אלפי תעודות עם המיתוסים של האלים הכנעניים .. [ידית סכין מחפירות מגידו](#) עם עיטורים: צד ימין המלך חוזר מהקרב על

מרכבה ושני שבויים ערומים קשורים .. צד שמאל: המלך יושב על הכס, המלכה מגישה פרח מאחור מנגנב בנבל ומאחור טבחים מכינים אוכל .. יש כאן תמונות משירת דבורה .. מרכבות .. אם סיסרא מחכה לשבויים .. זה אותה תרבות בשני אמצעי ביטוי תמונות ושירה ..

46.15 **נושא חדש ההיסטוריה** - כלומר הסיפור הכתוב ... הוא נקודת מבט וזווית ראייה ותפיסת חיים ...

49.00 **הרודוטוס** אבי ההיסטוריה **תוקידידס** .. בביקורת כנגד הרודוטוס, צריך לבדוק מקורות ולהצליב .. צריך להביא את שני הצדדים .. ראייה היסטורית, סיבה ותוצאה ... התפתחות פוליטית ... כתיבה עצמאית ולא מטעם ...

52.40 אז לפני כן יש כתובות התפארות של מלכים .. ויש רשימות וכתובות .. דווקא המקרא עומד בדרישות של תוקידידס .. יש גישה ביקורתית .. יש סיבה ותוצאה בתנך, זו סיבה תיאולוגית ...

55.50 **לאופולד פון רנקה** ... היסטוריה כמדע ... זה עידן קולוניאלי .. תפיסת עליונות האדם הלבן ...

58.15 מקורות היסטוריים .. ראשוניים, תעודות עדויות ממקור ראשון ... משניים, מתוך תיאורים היסטוריים ... דוגמה תקופה הורדוס .. כתב עליו יוסף בן מתתיהו כלומר מאה שנה אחריו .. המקור הראשוני שלו היה ניקולאוס מדמשק .. הכתבים של ניקולאוס נעלמו .. ואם יוספוס לא היה משתמר לא היינו יודעים על המרד כמעט כלום .. מעט מאוד יש בתלמוד .. [יש מחקר השוואתי שאומר שבתלמוד יוחנן בן זכאי ניבא לאספסיאנוס שיהיה מלך, ויוספוס אומר שהוא ניבא לו את זה , ויש עוד מרכיבים כאלה]

1.04.10 אז יש כמה סוגי היסטוריה ... פוליטית, שושלות המלכים והפעולות שלהם .. רעיונית, התפתחות של דת או מדע ... כלכלית, חברתית, ואפילו פמיניסטית .. HIS STORY ..

1.05.20 **פוסט מודרניזם ודה-קונסטרוקטיביזם** .. מי כותב את ההיסטוריה והאובייקטיביות של התיאור ההיסטורי .. **הגישה היא אין אמת** ... הטענה שלהם היא המחקר ההיסטורי הוא סתם ... כי הצד המנצח כותב את ההיסטוריה .. בנרטיב – האמת שלי – האמת מאבדת את המשמעות ...

1.08.40 המקורות ההיסטוריים הקדומים ביותר על ארץ ישראל ... **כתבי המארות** .. שתי קבוצות גדולות של בובות וחרסים מלפני כ 4000 שנה במצרים ושוברים אותן כסמל .. לניצחון .. שמות של מלכים או ערים בישראל .. **מסע סינואה** ... **מסעות כיבוש מצריים** ... **תחומת מסה 3** ... **תעודות אל עמרנה** ...

1.11.40 **היסטוריה מצרית בקצרה** .. הבירה הייתה **בכרנך** באזור לוקסור .. 700 ק"מ משפך הנילוס .. מגיע מלך בשם **אחנתון** [אשתו נפרטיטי] ובמהפכה דתית הוא קובע אל אחד ראשי, אל השמש, במקום אתון .. **מעביר את הבירה למקום אחר** וקורה לה **אחתאתון או אל עמרנה** ... אחרי מותו מולך תות אנך אמון .. מת צעיר ... השושלת נגמרת .. והם חוזרים לכרנך .. ואל עמרנה ניטשת .. זה ארכיון משרד החוץ המצרי .. בשפה האכדית נשלחות מגזר ירושלים לכיש חצור מגידו ואשקלון הספר למלך אדוני מכתבי אל עמרנה .. תעודה 369 ... ממצרים למלך גזר ... **מצרים שולטת בארץ ישראל בין 1550 ל 1200** **במשך כ 400 שנה** .. **דומה למסורת המקראית של שהות בני ישראל במצרים** .. **אולי רמז לשלטון המצרי בארץ ישראל** .. **גילי חסקין – מצרים וישראל**

1.16.15 **תעודה 369** ... חצור היא העיר היחידה שבא מקבל המושל תואר מלך ... כל האחרים מכונים איש גזר .. סחר נשים תמורת כסף, זהב, לבוש, אבן קרניאווין .. והדרישה היא לנשים יפות .. ובסוף יש איום מרומז אל תסתבך איתי ...

1.20.00 **תעודה 243** מכתב ממגידו למצרים .. [בסיור של הקורס בחצור מדבר הארכיאולוג על הדרך השונה של פניות השליטים המקומיים למלך מצריים .. בחצור הכי פחות מתחנף] .. למה המילה אמור .. זו הוראה לסופר המלך .. מה זה: אימת העפירו ... הסביבה הכפרית המורדת .. אוכלוסייה בשוליים ..

1.24.25 [תעודה 287 מירושלים מעבדחב](#) ... זה שם חתי ... קעילה היא [חרבת קילא](#) בשפלה הפנימית .. מוזכרת בימי דוד .. שאול שרוצה לתפוש אותו צר על קעילה ... עבדחב מתבכין שכולם חיים בשלום אבל לו הם מתנכלים .. הערים האחרות גזר אשקלון ולכיש נתנו לעפירו הספקה ולכן הוא מבקש את עזרת המלך המצרי .. ערי מדינה שמסוכסכות בניהן והשלטון הראשי המצרי שמתבקש לעשות סדר .. כל זה נמשך עד ההתמוטטות או הנסיגה של מצרים שמביאה לכיבוש ערי כנען ...

אבני פינה - ראשית ממלכת יהודה - שיעור 4

היום מדברים על תנ"ך

2.55 במסורה יש 24 ספרים .. יוסף בן מתתיהו מדבר על 22 ספרים .. מלכים א ב לדוגמה היו ביחד .. אולי תפיסה אחרת ... בקומרן יש 23 וספר אסתר לא מופיע ... בתרגום ה 70 מאה 2-3 לפנה"ס שם 51 ספרים .. עזרא ונחמיה ותרי עשר נספרים בנפרד ... ונכללים גם ספרים חיצוניים .. מכבים יהודית שושנה טוביה בן סירא ... מצאו אותו במצדה בעברית ..

7.00 **תורה** – חומש בראשית בריאת העולם .. ואז אבות האומה מאברהם ... שמות ויקרא במדבר ודברים .. יציאת מצרים נדודים במדבר ... **נביאים** הכניסה לארץ .. יהושוע .. שופטים שמואל א ב מלכים א ב ישעיהו ירמיהו יחזקאל ותרי עשר ... **כתובים** למה יש חלוקה .. כנראה נכתבו מאוחר יותר .. תהילים משלי איוב דניאל עזרא ונחמיה ודברי הימים א ב

9.25 **סדר הספרים** .. הטקסט נכתב על גבי מגילות שהיו מוגבלות באורך .. דוגמה לבעייתיות .. מגילת רות שבתרגום השבעים היא משובצת בין שופטים לשמואל א שזה הגיוני כרונולוגית .. סידור הפרקים

11.50 למשל בירמיהו בתרגום ה 70 הסידור אחר ובקומרן יש סידור של התנ"ך כמו שאנו מכירים אבל גם הסידור של תרגום ה 70 .. לפי התלמוד רבי עקיבא החליט להכניס את שיר השירים לתנ"ך ...

13.50 התנ"ך הופך ל ה **ספר, במקום מגילות** .. עוד יתרון לספר **כתיבה משני הצדדים** .. למה יש בבתי כנסת מגילות לצורך שמירת המסורת .. מבחינה אנתרופולוגית זה מעניין איך הדת ממשיכה לשמור על החיוניות שלה למרות השינויים הטכנולוגיים ..

16.20 **חלוקה לפרקים ופסוקים** .. הומצא סביב המאה ה 13 עי תיאולוג נוצרי אנגלי [סטפאן לאנגטון](#) והיהודים מאמצים את זה ..

17.15 **ניקוד הנוסח** נקבע עי חכמי טבריה במאה ה 10 ...

18.30 **ניתוח לשוני וספרותי** .. רוב התנ"ך כתוב עברית אבל יש גם בארמית ... [אם היה ביידיש אז זה מהמאה ה 12 לספירה] ארמית מהמאה ה 4-5 לפנה"ס ... עזרא נחמיה ודניאל ... וזה מראה שהתנ"ך נכתב לאורך זמן ... גם בישעיהו רואים שינויי נוסח ולכן כנראה זה ספר נוסף מתקופת הבית השני ... ניתן לראות עי השימוש במילים שלא היו בבית ראשון והופיעו בתקופה הפרסית .. מעלה שאלה: אולי זה בגלל שהטקסט תורגם .. מגילת רות היא דוגמה לפולמוס בתקופת עזרא ונחמיה בנושא הנשים הזרות ..

21.50 **הניתוח הספרותי** .. **סוגי הנביאים** .. 1. **המעשה**: משה שמואל אליהו אלישע יונה – סיפורים על מעיין ביוגרפיה ... 2. **הספר**: עמוס הושע ישעיהו ירמיהו יחזקאל הנבואות עצמן ...

23.25 **מי כתב את התנ"ך ?** ... לפי התלמוד בבא בתר"א דף יד עמוד ב

ומי כתבן? משה כתב ספרו, ופרשת בלעם, ואיוב. יהושע כתב ספרו, ושמונה פסוקים שבתורה. שמואל כתב ספרו, ושופטים, ורות. דוד כתב ספר תהלים ע"י עשרה זקנים: ע"י אדם הראשון, על ידי מלכי צדק, ועל ידי אברהם, וע"י משה, ועל ידי הימן, וע"י ידותון, ועל ידי אסף

ועל ידי שלושה בני קורח. ירמיה כתב ספרו, וספר מלכים, וקנינות. חזקיה וסיעתו כתבו (ימש"ק סימן): ישעיה, משלי, שיר השירים, וקהלת. אנשי כנסת הגדולה כתבו (קנד"ג סימן): יחזקאל, ושנים עשר, דניאל, ומגילת אסתר. עזרא כתב ספרו, ויחס של דברי הימים עד לו.

24.45 בתוך המקרא יש קולופון .. הספר נכתב עי למשל במגילת אסתר בתרגום ליוונית ותאריך התרגום הוא בדיוק כששלומציון המלכה עולה לשלטון ... לייצור לגיטימיות לשלטונה ..

26.12 **ביקורת המקרא** ... הראשון זה [ברוך שפינוזה](#) ... התנ"ך נכתב עי עזרא ולא משה .. [ברוך עדין צודק – אלכסון שפינוזה, פילוסוף הפילוסופים – מט"ח](#)

28.00 [יוליוס וולהאוזן](#) פיתח את תורת המקורות שבו שם האל הוא המפתח .. כאשר מקור אחד מגיע מצפון לארץ ישראל ואחרים מגיעים מיהודה ..

29.10 [מרטין נות](#) [האסכולה הדויטרונמיסטית](#) גילוי ספר תורה בסוף המאה ה 7 ימי יושיעיהו, והספרים יהושע שופטים שמואל מלכים כולם נכתבו עי אחד אחרי חורבן בית ראשון ..

30.20 **התהוות הנוסח** .. **אורטקסט**: היה נוסח מקורי שהשתבש במהלך השנים ... למשל בתלמוד יש ציטוט של משפטים שלא מופיעים במקרא .. שאולי היו לפנייהם גרסאות אחרות .. **מהדורות מקבילות**: היו גרסאות שונות שאחד מהם התקבל ...

34.10 **עדי הנוסח** ... כתב יד חלב **כתר ארם צובא** ... וכתב יד **לנינגרד** ... מהתקופה הביזנטית, מאה 7-8 .. ובהמשך בגרמניה בשטוטגארט שהבסיס הוא כתב יד לנינגרד .. ושם גם מופיעים שינויים שמופיעים בכתבי יד שמורים אחרים למשל בוותיקן ..

39.40 מפעל המקרא בירושלים ... בו משווים בין הכתר לבין כתבי יד אחרים

40.00 **מגילות קומראן** .. הם בני המאה הראשונה לספירה .. ולכן יותר אמינות ... קומראן נהרסה בשנת 70 לספירה ומגילות **מדבר יהודה** מתקופת מרד בר כוכבא כ 50 שנה מאוחרות יותר ..

41.10 הנוסח **השומרוני** ובו רק חמשת חומשי התורה ...

41.43 הטקסט המקראי הקדום ביותר ברכת כהנים מכתף הינום .. 600 לפנה"ס

44.18 **מגילות קומראן** מצביע על עדי הנוסח ... צורת היכל הספר הוא כיסוי כדי המגילות .. אביגד קבל אותם מסוקניק והוא שפענח את הכתב העברי הקדום ... 47.30 **גרפינקל מאוד מתרגש מהסיפור הזה** ... בתקופה שבין מלחמת השחרור לששת הימים חוקר בשם רונלד דבו בעקבות הגילוי ארגן חפירות .. הבדויים מצידם הגיעו למערות ליד קומראן וגילו עוד מגילות .. והן הגיעו לשוק העתיקות .. בגלל ששלמו לפי חתיכה הבדויים פשוט גזרו את המגילות .. יש קטע מגילה של אספן וסוחר עתיקות מבית לחם בשם קנדו **מגילת בראשית** והוא מבקש 40 מיליון דולר ...

51.40 מקור המגילות .. דבו חשב שהמגילות נכתבו והעתקו בקומראן ... אפשרות אחרת הן הובאו הוברחו מבית המקדש ... זה חשוב כי אם הן מהמקדש אז הן מהזרם המרכזי ואם נכתבו במקום זו גרסה של כת מקומית.. אבל זה מעיד על קומראן כי אם זה מיוחד למקום זה מעיד על אוריינות ...

55.30 תפילין קדום מקומראן

56.10 שינויי נוסח בתיאור של מלחמה נגד גוליית

שמואל א יז ...

ד וַיֵּצֵא אִישׁ-הַבָּנִים מִמַּחֲנוֹת פְּלִשְׁתִּים, גָּלִית שְׁמוֹ מִגֵּת: גָּבְהוּ, שֵׁשׁ אַמּוֹת וָזֶרֶת. ה וְכֹבֵעַ נַחֲשֶׁת עַל-רֹאשׁוֹ, וְשָׂרִיֹן קֶשֶׁקְשִׁים הוּא לְבוּשׁ; וּמִשְׁקַל, הַשָּׂרִיֹן--חֲמִשָּׁת-אֲלָפִים שֶׁקֶלִים, נַחֲשֶׁת. וּמִצָּחַת נַחֲשֶׁת, עַל-רִגְלָיו; וְכִידּוֹן נַחֲשֶׁת, בֵּין כְּתָפָיו. ז וְחָץ (וְעֵץ) חֲנִיתוֹ, כַּמְנֹר אֲרָגִים, וְלִהְבֵּת חֲנִיתוֹ, שֵׁשׁ-מֵאוֹת שֶׁקֶלִים בְּרָזָל; וְנִשְׂא הַצֶּנֶה, הַלֵּךְ לִפְנָיו.

שמואל ב כא

יט וַתְּהִי-עוֹד הַמִּלְחָמָה בְּגֹב, עִם-פְּלִשְׁתִּים; וַיָּרָ אֶלְחָנָן בֶּן-יַעֲרִי אֲרָגִים בֵּית הַלְחָמִי, אֶת גָּלִית הַגִּתִּי, וְעֵץ חֲנִיתוֹ, כַּמְנֹר אֲרָגִים.

58.10 אז מי הרג את גוליית ?

58.44 עוד מסורת סותרת

פרק טז

כג וְהָיָה, בַּהֲיוֹת רוּחַ-אֱלֹהִים אֶל-שָׂאוֹל, וְלָקַח דָּוִד אֶת-הַכְּנֹר, וַיִּגַּן בְּיָדוֹ; וַיָּרוּחַ לְשָׂאוֹל וְטוֹב לוֹ, וְסָרָה מֵעָלָיו רוּחַ הָרָעָה. {פ}

אבל בהמשך כשהוא פוגש את דוד הוא לא מכיר אותו

במקום שלישי דוד לוקח את ראש גוליית לירושלים אבל בהמשך מתברר שירושלים עדיין לא נכבשה ..

59.56 **מה משמעות הסתירות האלה** .. חלק יאמרו זה מיתוס שלא היה .. לטענת גרפינקל זה הפוך .. אם משהו כותב רומן היסטורי אין סתירות ... טענתו שהסתירות נובעות ממסורות שונות לסיפור האמיתי .. אותו דבר על בריאת העולם ... פשוט שילוב של מסורות שונות .. כדוגמה גרפינקל מביא ספרים על מלחמת השחרור ושם רואים שבאותו מקום הסיפור מקבל זווית שונות, נקודות מבט אחרות ..

1.03.30 הערך ההיסטורי של המסורות המקראיות .. למשל האבות זו קבוצה אחת ... פרשת מצריים .. כיבוש הארץ מסורות השופטים .. הממלכה המאוחדת דוד ושלמה ... ממלכת יהודה וישראל ..

1.04.38 **אברהם ... סדום ועמורה והוויכוח עם אלוהים ... המכסה אלוהים מאברהם .. זה לא היסטוריה !!!** ... לעומת זאת רשימות מלכים והמשפחה זה די אמין .. המחקר טען כי סיפורי האבות הם סיפורים ובהמשך מצריים וכיבוש הארץ ותקופת השופטים והיום הוויכוח הגדול הוא על הממלכה מאוחדת .. דוד ושלמה .. יש ניסיון לאמת את הדברים עם ארכיאולוגיה ..

1.09.00 גרפינקל הולך לפי הרודוטוס .. כלומר הפרדה בין מעשה האלים ומעשה האדם ... כל הפעולות שבהן מעורב אלוהים הן מיתוס ... מתקופת השופטים יש דמויות ותאורי התרחשות שם מתחילים מעשי בני אדם וכאן יכולה הארכיאולוגיה יכולה להיכנס ..

1.11.44 שימוש במקורות מחוץ לתנ"ך .. תעודות אל עמרנה ... מסע שישק .. כתובת מישע במואב .. וגם בתל דן .. התעודות והכתובות הם בני התקופה או קרוב מאוד לתקופה .. החיסרון שהם מטעם .. זה תיעוד של הצלחות ... זה גם תעמולה ... דוגמה קרב קדש בין מצריים לבין החיתים .. רעמסס מתאר ניצחון מוחץ לעומת התאור החיתי שם המצרים כמעט הפסידו ורעמסס כמעט נפל בשבי .. בעצם מפלה

1.19.25 כמו שבתנ"ך לא הכל היסטוריה צרופה כך גם במקורות החיצוניים .. גם שם יש הטייה .. ההבדל הוא שבתנ"ך יש תפיסה היסטורית .. לעומת המלכים של מסופוטמיה ומצרים וחיתים ... ויותר מכך, **בתנ"ך יש ביקורת על המלכים דבר שלא קיים בכתבים חיצוניים** ... הרבה מלכים "עשו את הרע בעיני ה' "

לדברי גורפינקל אין עריכה כי כתובים שם דברי לא מחמיאים .. [נכון אבל מאחר וזה לא ספר היסטוריה
אלא ספר הוראות שמראה בדוגמאות איך צריך לשמור על הברית עם ה', יש עריכה והיא מתכוונת לשם]

1.23.35 ספר דברי הימים למלכי יהודה ולמלכי ישראל – שלא השתמרו ולא נשמרו אולי כיוון התייחסו
אליהם כמו תעמולה .. ואז אחרי החורבן של ישראל ויהודה מה שנשתמר אלה המסורות עם הביקורת ..

1.24.34 השאלה החשובה היא מי שמר על המסורות למה היא נשמרה מדור לדור ...

1.26.15 התקופות

תקופה	לפנה"ס	שלטון	מקורות חיצוניים
ברונזה מאוחרת	1550-1200	התקופה הכנענית	כתובות מלכי מצרים ואל עמרנה
ברזל 1	1200-1000	התנחלות ושופטים	כתובת מרנפתח - ורעמסס ה 3
ברזל א	1000-800	הממלכה המאוחדת	כתובת שישק מישע ותל דן
ברזל 2	800-586	שתי הממלכות	מלכי אשור ובבל

תנ"ך לעם

אבני פינה - ראשית ממלכת יהודה - שיעור 5

איך מאופיינות ביוגרפיות של דמויות מקראיות?

בעיות בכניסה להריון ...

בשורה .. למשל שמשון אשת מנוח .. ואברהם ושרה ..

לידה .. קושי בלידה .. יעקב ועשיו ..

4.00 מתן שם .. בקשר לאירוע

נעורים, הכשרה לתפקיד ...

פעילות ציבורית, פוליטית דתית ... כרטיס הכניסה לטקסט

5.16 חיי משפחה, נשים וילדים ...

זקנה ...

מוות וקבורה ..

5.35 בעיות קדם לידה שרה, רחל, וחסה אם שמואל ...

5.53 בשורה ... סיפור הנפילים בבראשית ו ד "הנפלים היו בארץ בימים ההם, וגם אחרי כן אשר יבאו
בני האלהים אל בנות האדם וילדו להם, הנה הגברים אשר מעולם אנשי השם." יש לזה דוגמאות
בתרבויות הים התיכון

8.58 לידה .. רבקה יולדת תאומים, רחל מתה בלידה, שלמה נולד לבת שבע – בעצם ממזר ..

- 10.05 מתן שם ... מדרשי מתן שם ... כי מן המים משיתיו
- 12.35 **דוד** מופיע בפעם הראשונה כאשר שמואל מושך אותו למלך .. אין שם אמו .. סיפור סינדרלה ...
- 14.23 נעורי דוד .. שמואל א טז יא
- יא וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-יְשִׁי, הֲתִמּוּ הַנְּעָרִים, וַיֹּאמֶר עוֹד שָׁאֵר הַקָּטָן, וְהִנֵּה רָעָה בְּצִאָן; וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-יְשִׁי שְׁלַחָה וְקַחְנוּ, כִּי לֹא-נִסְבַּע עַד-בָּאוּ פֹה. יב וַיִּשְׁלַח וַיְבִיֵּאֵהוּ וְהוּא אֲדָמוּנִי, עִם-יָפָה עֵינָיִם וְטוֹב רֵאיוֹ; {פ}
- וַיֹּאמֶר יְהוָה קוּם מִשְׁחָהוּ, כִּי-זֶה הוּא. יג וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל אֶת-קָרְן הַשֶּׁמֶן, וַיִּמָּשַׁח אֹתוֹ בְּקֶרֶב אָחָיו, וַתִּצְלַח רֹחַ-יְהוָה אֶל-דָּוִד, מֵהַיּוֹם הַהוּא וּמִעַלָּה; וַיִּקֶּם שְׁמוּאֵל, וַיֵּלֶךְ הָרְמָתָה.
- לא ברור למה הוא נבחר .. אבל אח"כ הוא מספר שכרועה הוא הורג אריה ודוב ... הורג את גוליית .. מנגן בכינור לפני שאול .. מתחתן עם בת שאול ...
- 20.55 פעילות ציבורית שמואל א ושמואל ב
- דוד** ... היותו לוחם הוא הדבר המרכזי בביוגרפיה שלו .. תפש את המלוכה משושלת קודמת ... יש בעיה של לגיטימציה ... כל מלך בזמן העתיק טוען שאלוהים בחר בו אין אזכור של אמו .. **סיפור דומה אצל הורדוס** ...
- 26.48 אין מסורת על חכמה מיוחדת כמו שלמה או פעילות כלכלית או כשופט צדק ...
- 27.40 **הקריירה נעה בין מרכז לשוליים**: מתחיל כרועה צאן .. הופך להיות חתן של המלך וחבר של בן המלך יהונתן ... בורח למדבר ואז עובר לפלישתים .. חוזר למלוך ... במרד אבשלום בורח למדבר ... ואז חוזר למלוך למשך 40 שנה והרבה סיפורי נשים ... ולבסוף מלחמת ירושה אדוניה מורד, ובת שבע קובעת ששלמה ימלוך אחריו.... דוד הזקן שאפילו לא יכול לשכב עם אבישג ...
- 32.20 חיי משפחה .. הרבה רכילות עסיסית .. בעיקר הרבה **פרשיות נשים** ... גם נשי שאול עברו אליו
- 36.40 למה עורכי המקרא שמרו את זה ? ..
- 38.20 **מניפולציה בחיי האישות** ... כשדוד בורח למדבר מיכל ניתנת לפלטי בן לייש ... ואז דוד דורש אותה חזרה ופלטי הולך אחריה ובוכה .. רגשות בתנ"ך .. מיכל בזה לדוד הרוקד עם ארון הברית והעונש דוד לא שוכב איתה ..
- 40.30 אבשלום שוכב עם פלגשי אביו על גג הארמון .. וסיפור אדוניה ואבישג ..הבעיה, **כל הדברים האלה נעשים בחדרי חדרים ולכן אפשר וזה רק סיפורים** ...
- 42.10 בני דוד ... אמנון אונס את תמר אחותו ונרצח בידי אבשלום אחיו אבשלום מורד ונהרג ... אדוניה ממליך עצמו ומורד בדוד .. ובסוף שלמה זוכה ...
- 43.40 אין עליו סיפורים אישיים מלבד אהבתו ושליטתו בנבל .. עמוס מזכיר אותו בהקשר הזה ..
- 45.45 זקנתו ... חולשה בקרב ... אבישג השונמית ... מאבק הירושה ... **הביוגרפיה על דוד שונה מכל ביוגרפיה אחרת בתנ"ך** ...
- 49.20 מות וקבורה ... אין מסורת על מותו "דוד חי וקיים" ... והוא צץ באילן היוחסין של ישוע ..
- 50.36 קריאה ביקורתית של הטקסט !! זו היסטוריה רשמית ... **מי כתב את זה ?**
- 53.00 **ברוך הלפרין** טוען שדוד רצח את כולם ... כמו בספרי בלשים.. הוא היה "במקום הפשע" ויצא מורווח מהמוות .. ולכן **הגרסה התנכית היא אמת ונכתבת בימי דוד לשמש כאליבי !!!**

וסיפור בת שבע ואוריה החתי .. איך כותב ספר התנך יודע על זה, כי זה מעשה שנעשה בחדרי חדרים ...

1.00.20 **הגישה המינימליסטית** ... שנות ה 80 של המאה ה 20 ... דוד לא היה ... אחאב הראשון שמוזכר במקורות חיצוניים ... שלמנאסר אמצע המאה ה 9 לפנה"ס והוא מלך מממלכת ישראל ... וחזקיהו מלך יהודה מוזכר עי סנחריב רק בכתובת מ 701 לפנה"ס .. בשנת 1993 מתגלה **כתובת בתל דן** שם כתוב "מלך מבית דוד" ... מתוך כל כ 40 המלכים משתי הממלכות נמצאו רק אזכורים לכ 7 שמות שלהם במקורות חיצוניים ..

1.05.30 **הגילוי מוטט תאוריה שלמה שהתבססה על העדר נתונים** ..

1.06.20 **למה דוד זכה לכזו תשומת לב ?** ... הוא מייסד שושלת מלוכה סביב 1000 לפנה"ס ואחריו 22 מלכים עד 586 לפנה"ס חורבן ממלכת יהודה ... כל מלך שולט 25 שנה ממוצע

1.07.35 **ובישראל הממלכה קמה סביב 930 לפנה"ס ונחרבת ב 722-21 ושם היו 8-9 שושלות** ...

במצרים המלך הראשון נערמר 3100 לפנה"ס עד 30 לספירה היו 30 שושלות בערך ... בערך 100 שנה לשושלת

המסקנה יש יציבות מאוד גדולה של בית דוד ... ואז מה סוד היציבות שלה? ..

1.13.10 הביוגרפיה של אחאב היא אנטימלכותית ... וכנראה זה נכתב עי גורמים שהיו נגדו ...

אבני פינה- ראשית ממלכת יהודה - שיעור 6

3.10 כתובת מישע ... נקבת השילוח .. וגם במסופוטמיה

התקופה הראשונה היא התקופה הנאיבית שבה הייתה התאמה בין הממצאים לתנ"ך .. אח"כ הכל התהפך והמטרה הייתה לשלול את המסקנות של הדור הקודם ... היום יש מגמה לשלב בין שתי הגישות

7.30 **אשורולוגיה** ... לפי התנך אברהם מגיע מאור ומחרן שני מרכזים של מסופוטמיה .. האמריקה של התקופה העתיקה ... עם הזמן הם נעלמו בחול ורק בסוף המאה ה 18 נפוליאון מגיע למצרים ומתחיל המחקר המדעי של התרבויות העתיקות ... **כתובת ביסותון**.. תחילת עד אמצע המאה ה 19 פוענחה כתובת היתדות פרסית וכתב היתדות עי גרוטפנד ורולינסון ..

20.20 הגיעו למסופוטמיה **אמיל בוטה** ו **הנרי לייארד** חופר בנינוה ... מפענחים את כתב היתדות ... **כתב היתדות** שימש בכמה שפות **שומרית אכדית ארמית חורית** ... 24.40 **שומר** דרום מסופוטמיה כ 3500 לפנה"ס עד 2000 לפנה"ס נגר ומלח הן מילים שומריות .. בין השנים 2150-2350 לפנה"ס עמים שמיים – **אכד** – כובשים את שומר ומשתמשים בכתב היתדות בשפתם .. למשל אבא זה אבו ... אח זה אחו .. אל זה אילום .. בית זה בית .. היכלום זה ארמון ... וזה מגיע על לבית ראשון אצלנו ..

26.20 אמצע המאה ה 19 זיהוי של שמות המלכים יהוא – שלמנאסר .. חזקיהו – סנחריב .. מנחם – תגלת פלאסר .. ושמות מקומות אחרים במקרא .. זה אמצע המאה ה 19 תקופה של פריחה מדעית וטכנולוגית וגם פקפוק ביחס לתנך אבל באות התגליות האלה ומאמנות את הכתוב בו ...

28.20 התגליות האלה גם הצביעו על התקופה בה הם חיו .. אפשר היה לתארך .. ליקוי חמה ב 763 לפנה"ס ..

29.30 ג'ורג' סמית סיפור המבול המסופוטמי ... **עלילות גילגמש** ... **וההתנגדות לה באתר דעת**

33.00 סיפור של [THE MURDERER OF SENNACHERIB](#) רצח סנחריב אחרי שחוזר ממסע הכיבושים בארץ .. [אדרמלך](#) שרצח את סנחריב פתאום מופיע במקור חוץ מקראי ..

33.50 [תעודות אל יהודו](#)

37.00 גרפינקל .. גילוי הארכיון בקנוסוס – כרתים - כתבים מיקניים בארמונות שם

החוקרים הקודמים חשבו שהתנך הוא מקור היסטורי

41.13

לפה"ס			
4500-3600	תחילת נחושת זהב	שלהי הפרהיסטוריה	התקופה הכלקוליטית
3600-2400	ערד	ראשית העיור בא"י	הברונזה הקדומה
2000-1550	שינוע מיליוני טון אדמה	שיא העיור חצור אשקלון	הברונזה התיכונה
1550-1200	קשרי מסחר עם קפריסין ויוון. התמוטטות הערים סביב 1200 לפנה"ס	ארגון פוליטי בערים. שליטה מצרית בכנען. אל עמרנה . 20-30 ערי מדינה	הברונזה המאוחרת
1200-1000	5 ערים גדולות פלישתיות באזור החוף. אשקלון אשדוד עקרון גת עזה. ערים כנעניות בעמקים הצפוניים מגידו בית שאן תענך	אתרי התנחלות קטנים בגב ההר 2-4 דונם	הברזל 1
1000-586	אתרים כנעניים נהרסים ומוחלפים בערים חדשות 925 לפה"ס מסע שישק התרבות הפלישתית נחלשת ונעלמת	חברה עירונית במקום התנחלויות. שומרון וירושלים. אוסטרוקוני שומרון. כתובות ערד. מכתבי לכיש	ברזל 2

45.10 בטבלה הבאה זו הכרונולוגיה המקראית אולברייט

אברהם יצחק יעקב	ברונזה תיכונה	ערי כנען גדולות .. בני ישראל = חיקסוס
400 שנה עבדים במצרים	ברונזה מאוחרת	מצרים אימפריה שולטת בא"י
יציאת מצרים .. ישראל במדבר	סוף ברונזה מאוחרת	לא ברור הפרעה
כיבוש הארץ .. השופטים	ברזל 1	אסטלת מרנפתח .. 1209 התנחלות והפלישתים באזור החוף
הממלכה המאוחדת דוד ושלמה	ברזל 2 מאה 10 לפנה"ס	שכבות הרס ובניה חצור ומגידו
ממלכה מפולגת ממלכת ישראל 920-721	ברזל 2ב	שומרון מגידו חצור דן

ממלכת יהודה 920-586	ירושלים לכיש ערד השוואה אוסטרקון לכיש והתנך
---------------------	--

53.50 כיבושי דוד ... בנימין מזר ... חורבן של ערים כנעניות .. תל קסילה ממצאי הרס .. הבעיה שלקחו את כל שכבות החורבן האלה ועשו מהן מקשה אחת ... 55.07 יגאל ידין .. חפר בחצור ... בתקופת הצנע .. גילה תכנון מקביל חצור, מגידו, וגזר .. ערי שלמה .. ב 1993 כל הכרונולוגיה מתהפכת ..

58.44 אברהם מלמט ... הממלכה המאוחדת התפתחה אחרי נפילת האימפריה המצרית והחיתית ולפני עליית אשור בבל ופרס .. הוא השתמש במונח מעצמה .. זה היה אחרי ששת הימים !!

1.00.00 [מסע שישק](#) ... כה ויהי בשנה החמישית, למלך רחבעם; עלה שושק (שישק) מלך-מצרים, על-ירושלם. כו ויקח את-אצרות בית-יהוה, ואת-אוצרות בית המלך, ואת-הכל, לקח; ויקח את-כל-מגני הזהב, אשר עשה שלמה. כז ויעש המלך רחבעם תחתם, מגני נחשת; והפקיד, על-יד שרי הרצים, השמרים, פתח בית המלך. כח ויהי מדי-בא המלך, בית יהוה--ישאום, הרצים, והשיבום, אל-תא הרצים. כט ויתר דברי רחבעם, וכל-אשר עשה: הלא-המה כתובים, על-ספר דברי הימים--למלכי יהודה. ל ומלחמה היתה בין-רחבעם ובין ירבעם, כל-הימים. לא וישכב רחבעם עם-אבתיו, ויקבר עם-אבתיו בעיר דוד, ושם אמו, נעמה העמנית; וימלך אבים בנו, תחתיו. {פ}

יש שני ממצאים חוץ מקראיים, הראשון זה תיאור המסע במקדש בכרנך במצרים, והשני שבר אבן עם השם שישק כחלק מאסטלה שהוצבה במגידו ..

1.05.15 בנימין מזר ... האישים הבכירים בממסד אמצו את התנך כשבקשו לדלג על הענף החרדי תלמודי של היהדות .. היה קשר טוב בין מזר לבין משה שרת .. גם הנשיא וגם ראש הממשלה קיימו חוגים לתנך .. הארכאולוגיה הייתה מאוד מחוזרת ... הוא היה זה שהציע לקרוא את הכתובת של שישק משמאל לימין, מימין לשמאל, וחוזר חלילה, וכך הוא פיענח את סדר כיבוש הערים .. יש את השם חגר ערד .. גרפינקל מציע לראות בחומת הסוגרים סביב ערד את המושג חגר ...

1.10.24 בעיות ... בסיני לא נמצאו אתרים של נוודים בסוף המאה ה 13 תחילת ה 12 ... כיבושי יהושוע אין יריחו בתקופה שמתוארכת לכיבושה .. הברונזה המאוחרת .. גם בעיר [העי](#) אין ממצאים מתקופת הברונזה

1.15.20 עוד ממצא חוץ מקראי הוא ב 1187 הופעת הפלישתים ב [רעמסס ה 3](#)

1.17.35 שאלת השער במגידו .. כאשר בודקים ברזולוציה גבוהה ממצאים, הדברים לפעמים לא מתיישרים עם הכרונולוגיה הנאיבית ..

1.19.00 כניסת בני ישראל לכנען .. כיבוש איטי או מהיר ... אפשרות אחרת זה התקוממות אזרחית ... כל החוקרים לא אמרו שהדברים לא התרחשו אלה ניסו להסביר איך זה קרה ...

[מחשבה: מעניינת העובדה שבמקרא עם ישראל היה במצרים 400 שנה מחד, ומאידך מצרים שלטה בארץ ישראל ה 400 שנה עד סביב 1200 לפני הספירה, ומיד אח"כ מתחיל ה"כיבוש" של ארץ ישראל מכיוון אזור ההר]

[אבני פינה- ראשית ממלכת יהודה - שיעור 7](#)

6.30 הפרדיגמה המיתולוגית ... למקרא אין רקע היסטורי ... המקרא נתחבר בתקופה מאוחרת, הלניסטית או רומית מוקדמת והועתק ונערך שוב ושוב ... לדעתם הבסיס להיסטוריה צריך להיות חומר אותנטי, כתובות או ממצאים שנקברו, ולכן הם אמינים והם המדד לאמת היסטורית .. מגילות קומרן ותרגום ה 70 קובעים את הגבול התחתון לזמן חיבור המקרא ..

התנועה המינימליסטית תחילת שנות ה 80 סוף שנות ה 90 ... כתובת שישק 929 לפנה"ס מזכירה רק ערים ... הכתובת הבאה, שלמנאסר ה 3 .. בין 824-858 לפנה"ס .. [כתובת מכורח](#) המזכירה את אחאב [בקרר](#) [קרר](#) ..

13.35 הקראה מתוך הטקסט .. עד 24.13

24.37 [מצבת מישע](#) ... ועוד [מצבת מישע](#) מלכים ב פרק ג

א ויהורם בן-אחאב, מלך על-ישראל בשמרון, בשנת שמונה עשרה, ליהושפט מלך יהודה; וימלך, שתיים-עשרה שנה. ב ויעשה הרע, בעיני יהוה--רק, לא כאביו וכאמו; ויסר את-מצבת הבעל, אשר עשה אביו. ג רק בחטאות ירבעם בן-נבט, אשר-החטיא את-ישראל--דבק: לא-סר, ממנה. {פ}

ד ומישע מלך-מואב, היה נקד; והשיב למלך-ישראל מאה-אלף כרים, ומאה אלף אילים צמר. ה ויהי, קמות אחאב; ויפשע מלך-מואב, במלך ישראל. ו ויצא המלך יהורם, ביום ההוא--משמרון; ויפקד, את-כל-ישראל. ז וילך וישלח אל-יהושפט מלך-יהודה לאמר, מלך מואב פשע בי--התלך אתי אל-מואב, למלחמה; ויאמר אעלה, כמוני כמוך כעמי כעמך כסוסי כסוסיך. ח ויאמר, אי-זה הדרך נעלה; ויאמר, דרך מדבר אדום. ט וילך מלך ישראל ומלך-יהודה, ומלך אדום, ויסבו, דרך שבעת ימים; ולא-היה מים למחנה ולבהמה, אשר בגרליהם. י ויאמר, מלך ישראל: אהה--כי-קרא יהוה לשלשת המלכים האלה, לתת אותם ביד-מואב. {ס}

כד ויבאו, אל-מחנה ישראל, ויקמו ישראל ויכו את-מואב, וינסו מפניהם; ויבו- (ויכו-) בה, והכות את-מואב. כה והערים ירסו וכל-חלקה טובה ישליכו איש-אבנו ומלאוה, וכל-מעין-מים יסתמו וכל-עץ-טוב יפילו, עד-השאיר אבניה בקיר, חרשת; ויסבו הקלעים, ויכוה. כו וירא מלך מואב, כי-חזק ממנו המלחמה; ויחזק אותו שבע-מאות איש שלף חרב, להבקיע אל-מלך אדום--ולא יכלו. כז ויחזק את-בגדו הבכור אשר-ימלך תחתיו, ויעלהו עלה על-החמה, ויהי קצף-גדול, על-ישראל; ויסעו, מעליו, וישבו, לארץ. {פ}

35.00 ואש גד ישב בארץ עטרת מעלים. ויבן לה מלך ישראל את עטרת. לפי הכתובת גד מתיישב בעבר הירדן מימים ימימה המקרא אומר מתקופת ההתנחלות ..

41.25 המינימליסטים מסתמכים על שתי הכתובות ... והן מזכירות רק את ישראל .. אין יהודה ... ולכן לטענתם ממלכת ישראל מופיעה במאה ה 9 ואח"כ גם ב 8 אבל אין יהודה ... כיוון שהיא מופיעה רק בשנת 701 לפנה"ס בכתובת סנחריב ... ולדעתם התנך נכתב בידי סופרים בממלכת יהודה אחרי גלות ממלכת ישראל ומכאן שממלכת ישראל קמה ראשונה במאה ה 9 ...

מקרא	מקרא	מינימליסטים	מינימליסטים	גרפינקל	גרפינקל	לפנה"ס
מאוחדת	מאוחדת			יהודה	????	1000
יהודה	ישראל		ישראל	יהודה	ישראל	900
יהודה	ישראל		ישראל	יהודה	ישראל	800
יהודה	ישראל		ישראל	יהודה	ישראל – עד 723-1	750
יהודה		יהודה		יהודה		700
יהודה		יהודה		יהודה		600
יהודה		יהודה		יהודה	יהודה – עד 586	

יהודה קמה רק אחרי נפילת ממלכת ישראל כתוצאה מברחת הפליטים שלה ..

45.40 גרפינקל אומר: כתוצאה מחפירות [בחורבת קיאפה](#) יש עדויות לממלכת יהודה כבר סביב 1000 לפנה"ס ... לפי חרסים ופחמן 14 ... עיר מבוצרת במרחק הליכה מירושלים עם מאפיינים לערים של יהודה ולא של ישראל .. אבל אין הוכחה לקיום ממלכה מאוחדת ..

48.20 ההיסטוריה של עם ישראל על סמך מקורות חיצוניים ...

כתובת [נקבת השילוח](#) ... תיאור מנקודת מבט של הפועלים ... אין תאריך .. כתב אותה המהנדס? ... עניין המיקום של הכתובת, נסתרת .. הפואטיקה: רגע לפני המפגש ... מיכלאנג'לו יצירת האדם ..

גורפינקל ... זה מטפורה לכתיבת המקרא .. דברים אישיים ולא דברי התפארות ...

1.01.50 מלכים ב פרק ג [קישור למעלה](#) בפירוש לא כתובת מלכותית ..

1.05.35 טענה מאוחרת: כתובת השילוח מהתקופה החשמונאית פיליפ דיוויס וג'והן רוגרסון

1.06.22 [כתובת תל דן](#) ... אברהם בירן ... 1993 יולי ... במהפכה של יהוא הוא הורג את איזבל ואת מלך יהודה... ובכתובת המלך הארמי לוקח את הקרדיט לעצמו .. 830-850 לפנה"ס ... המינימליסטים מנסים לתרץ .. הכתובת מזויפת ע"י אברהם בירן ו"ביתדוד" זה שם מקום כמו אשדוד ... אבל כאשר מתייחסים לשושלת אין רווח בין המילים .. כלומר דוד ייסד שושלת מלוכה ...

1.15.40 הדבר הבא, תיאוריה עוקפת דן ...

בשלב הראשון, התנך כמיתולוגיה 1980-1993 - פרדיגמה מיתולוגיה

בשלב השני, 1996-2008 דוד הוא שייך בדווי שגר באוהל והממלכה מוקמת רק לאחר התמוטטות ממלכת ישראל ב 738 - **פרדיגמה כרונולוגית**

בשלב השלישי, 2008 חפירות חורבת קיאפה ... ממצאים סביב 1000 לפנה"ס עיר מבוצרת קרובה לירושלים - **פרדיגמה האתנית**

תגובה לשלב השלישי, הטענה הנגדית היא שזה לא אתר לא יהודאי .. אלא פלישתי או כנעני או שייך לממלכת שאול ... כלומר לפני דוד??

1.20.40 הכי טבעי לחפש את ממלכת דוד זה בירושלים ...

אבני פינה- ראשית ממלכת יהודה - שיעור 8

3.45 ממשיכים מסע סנחריב מלכים ב פרקים יח-יט ...

5.06 **חזרה סוף שיעור קודם** ... עד 1993, על סמך מקורות חיצוניים ... אין ממלכה מאוחדת ... ממלכת ישראל קמה קודם לא מוזכרת בכתובת שלמנאסר ה 3 קרב קרקר ולא בכתובת מישע ... ממלכת יהודה מוזכרת לראשונה רק בכתובת סנחריב ..

7.08 1993 כתובת תל דן והמקבילה במקרא מלכים ב פרק ט .. טז ויִרְכַּב [יהוא](#) וַיֵּלֶךְ יִזְרְעֵאלָה, כִּי יוֹרָם שָׁכַב שָׁמָּה; וְאַחֲזִיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה, יָרַד לִרְאוֹת אֶת-יוֹרָם [מלך ישראל]. יז וְהַצֶּפֶה עָמַד עַל-הַמִּגְדָּל בְּיִזְרְעֵאל, וַיֵּרָא אֶת-שָׁפָעֶת יְהוּא בָּבֶאוּ, וַיֹּאמֶר, שָׁפָעֶת אֲנִי רֹאֶה; וַיֹּאמֶר יְהוֹרָם [יורם מלך ישראל], קֹחַ רֶכֶב וּשְׁלַח לִקְרָאתָם--וַיֹּאמֶר הַשָּׁלוֹם. יח וַיֵּלֶךְ רֶכֶב הַסּוּס לִקְרָאתוֹ, וַיֹּאמֶר כֹּה-אָמַר הַמֶּלֶךְ הַשָּׁלוֹם, וַיֹּאמֶר יְהוּא מֶה-לָּךְ וּלְשָׁלוֹם, סֹב אֶל-אַחֲרִי; וַיַּגֵּד הַצֶּפֶה לְאֹמֶר, בֶּא-הַמֶּלֶךְ עַד-הֵם וְלֹא-שָׁב. יט וַיִּשְׁלַח, רֶכֶב סוּס שְׁנֵי, וַיָּבֵא אֵלֵהֶם, וַיֹּאמֶר כֹּה-אָמַר הַמֶּלֶךְ שָׁלוֹם; וַיֹּאמֶר יְהוּא מֶה-לָּךְ וּלְשָׁלוֹם, סֹב אֶל-אַחֲרִי. כ וַיַּגֵּד הַצֶּפֶה לְאֹמֶר, בֶּא עַד-אֵלֵהֶם וְלֹא-שָׁב; וְהַמְנַהֵג, כְּמִנְהַג יְהוּא בֶן-נִמְשִׁי--כִּי בִשְׁגָעוֹן, יָנַהֵג. כא וַיֹּאמֶר יְהוֹרָם אֶסֶר, וַיֹּאסֶר רֶכֶבוֹ; וַיֵּצֵא יְהוֹרָם מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל וְאַחֲזִיָּהוּ מֶלֶךְ-יְהוּדָה אִישׁ בְּרֶכְבוֹ, וַיֵּצְאוּ לִקְרָאת יְהוּא, וַיִּמְצְאוּהוּ, בְּחִלְקֵת נְבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי. כב וַיְהִי, כִּרְאוֹת יְהוֹרָם אֶת-יְהוּא, וַיֹּאמֶר, הַשָּׁלוֹם--יְהוּא; וַיֹּאמֶר, מֶה הַשָּׁלוֹם--עַד-זְנוּנִי אֵיזָבֵל אָמַר וּכְשָׁפִיָּה, הָרְבִּיּוֹת. כג וַיַּהַפֵּךְ יְהוֹרָם יָדָיו, וַיָּנֹס; וַיֹּאמֶר אֶל-אַחֲזִיָּהוּ, מֶרְמָה אַחֲזִיָּה. כד וַיְהִי מָלֵא יָדוֹ בַּקֶּשֶׁת, וַיָּךְ

את-יהוה בין זרעיו, ויצא החצי, מלבדו; ויכרע, ברכבו. כה ויאמר, אל-בדקך שלשה, שא השלכהו, בחלקת שדה נבות היזרעאלי: כי-זכר אני ואתה, את רכבים צמדים אחרי אחאב אביו, ויהוה נשא עליו, את-המשא הזה. כו אם-לא את-דמי נבות ואת-דמי בניו ראיתי אמש, נאם-יהוה, ושלמתי לך בחלקה הזאת, נאם-יהוה; ועתה, שא השלכהו בחלקה--כדבר יהוה. כז ואחזיה מלך-יהודה, ראה, וינס, דרך בית הגן; וירדף אחרי יהוא, ויאמר גם-אתו הפהו אל-המרכבה במעלה-גור אשר את-יבלעם, וינס מגדו, וימת שם. כח וירכבו אתו עבדיו, וישלמה; ויקברו אתו בקברתו עם-אבתיו, בעיר דוד.

וכנגד הכתובת בארמית מתל דן שמתוכה אפשר לראות תכנים בין לאומיים.. דחיפה של יהוא למרוד בבית אחאב להרוג את האשה – איזבל – והמלך, ובאותה הזדמנות גם להרוג את מלך ישראל ..

15.10 הפרדיגמה המיתולוגית – כלומר שהמקרא הוא מיתולוגיה – מתמוטט

16.25 פרדיגמת הכרונולוגיה הנמוכה ... המעבר מחברה כפרית לחברה עירונית התרחש לא ב 1000 לפנה"ס – ימי דוד – אלא סביב 920 לפנה"ס – מסע שישק ... מעבירים מברזל 2 לברזל 1 80 שנה .. כלומר, מוסיפים לתקופת השופטים וגורעים מתקופת המלוכה .. ומכאן, דוד ושלמה הם שייכים בדוויים ... **חצור מגידו וגזר** נבנו עי אחאב 100 שנה אחרי שלמה ...

19.30 תיארוך השערים ... צריך לבדוק כל שער בנפרד ולקבוע על סמך ממצאים מתי הוא מוקם .. כולם באותו מבנה 4-6 תאים

23.20 **כרונולוגיה סופר נמוכה** ... 900 לפנה"ס ...

25.25 שוב תיאור ופרוט ברזל 1 1000-1200 לפנה"ס כלומר תקופת ההתנחלות .. דומה לתיאור התנכי ...

27.20 תקופת ברזל 2 1000-586 לפנה"ס חברה עירונית מחליפה כפרית ...

29.00 **מתי הסתיימה ברזל 1 .. גבוהה: דוד מארגן ממלכה 1000 נמוכה: שישק מגיע 925 הורס הכל ומאפשר את הקמת הממלכה ..**

30.30 תיארוך הממצאים מקיאה עי פחמן 14 ... נבדקו 400 ממצאים מתקופת הברזל ... הבדיקה הפכה רלוונטית כי הוויכוח בהתייחס לממלכת יהודה הייתה בפער של 300 ... 1000 מול 700 .. **המסקנות המעבר מברזל 1 לברזל 2 היה סביב 900 לפנה"ס** הסבר מה זה פחמן 14 ... איך יודעים ? למשל חורבן פומפיי או תעודות מהגניזה הקהירית עם תאריך עליהם .. שיטה נוספת דנדו-כרונולוגית – טבעות עצים ... עשו בדיקה בין שתי השיטות .. לא ממש התאים ...

39.20 מגבלות השיטה ... רמת הדיוק 1 אחוז ..

51.25 חוזרים לחורבת קיאה ... עיר של 23 דונם .. עיר מבוצרת עם חומת סוגרים .. עם שני שערים ובתים צמודים לחומה .. והתיארוך הוא סביב .. זה אתר חד תקופתי ... בין 1050 ל 940 הממוצע בין 1080-980 ... כלומר יש ערים מבוצרות ביהודה בתקופה הזאת .. השאלה מי גר בהן ? ... הישוב היה קיים כ 40 שנה .. והוא עם שכבה אחת ..

57.30 זה לגיטימי לעשות ממוצע כי האתר יושב על סלע אם .. והתקיים זמן קצר ... בעונת 2012 נמצא קנקן שבור ובו 20 חרצני זיתים .. ואיתם אפשר לעשות ממוצע .. העיר נהרסה והם מהיום האחרון ..

[ממלכת דוד לאור הממצא בחורבת קיאה – מכון מגלים](#)

[דני בר חורבת קיאה או שעריים](#)

1.05.50 תוך 10 ימים מהפרסום ... הגיע טענה שהאתר הוא פלישתי .. **הפרדיגמה האתנית ..**

בתגובה גרפינקל טען יהודה כנגד כנענים ואז משייכים לשאול וממלכת ישראל הצפונית ..

אבני פינה - ראשית ממלכת יהודה - שיעור 9

אי אפשר לתארך את המבנים בירושלים לא בקרמיקה ולא בפחמן 14 לתקופתו של דוד ולכן הוויכוח נמשך ... **תמונה אווירית של האתר לפני החפירה** .. ההבדל בין תל שהוא כמה שכבות של בניה לעומת חורבה שהיא בדרך כלל חד שכבתית .. **ובהמשך תמונה לאחר 2011 וב 2012** נחפרו 20 אחוז מהאתר ...

6.35 **גת** עיר הבירה הפלישתית נמצאת בתל צפית ... קיאפה שוכנת בעמק האלה ליד שוכה ועזקה .. שם התקיים הקרב בין דוד וגוליית .. 8.00 **מפת לוויין של האזור** ... נחל זורם ממזרח למערב ואז הנחל פונה צפונה בחדות ואז פונה שוב מערבה אחרי כקילומטר שם עזקה ... זו הדרך הראשית מגב ההר, חברון וירושלים, לכיוון החוף באשדוד .. זה עמק האלה, אזור גבול בין הפלישתים ליהודה ... התצפית מקיאפה מאפשרת בקורת גבולות .. **הסבר על איך חופרים ארכיאולוגיה**

14.14 אחרי 6 עונות חפירה ... מחלקים את אזור החפירה לשתי וערב אותיות ומספרים ... החלטה באיזה מקום לפי סקר מוקדם ... ועם רדאר חודר קרקע ...

18.12 עיר מבוצרת עם חומה .. מתוכננת על ידי שלטון מרכזי: לצד השערים אזורים פתוחים "ציבוריים" אולי .. בבתים הגדולים הצמודים לשער יש מקדש ... במרכז האתר מבנה עם קיר של 30 מטר חלק גדול ממרכז האתר הוא סלע אם חשוף ...

20.50 תמונה לפני תחילת החפירה של החומה ההיקפית עם **אבנים קטנות למעלה ולמטה אבנים גדולות מאוד** .. התחתונה קדומה מאוד .. בתמונה רואים שהקיר עם האבנים הקטנות סותם פתח בקיר עם האבנים הגדולות .. וזה מקום שבו חשבו שימצא שער .. ואכן נמצא שער ארבע תאים ...

24.30 תמונה מלמעלה של השער וחומת הסוגרים – חומה ובה חדרים ... הכניסה לחדרים היא בצד הרחוק מהשער .. כלומר תכנון מכון ולא בניה עצמאית ..

25.35 תמונת **השער השני לפני החפירה** ... ותמונה של השער השני ... צריך מספר קטן של עובדים מיומנים בכדי לחצוב ולהזיז אבנים בגודל של כמה טונות ... והן נחצבו בתוך האתר ..

29.20 השערים כאן נבנו אחד לכיוון עמק האלה .. גרפינקל ערך מסע מעיר דוד לחורבת קיאפה ברגל לבדוק אם המסע אפשרי .. יצא ב 6 בבוקר והגיעו לקיאפה ב 3 אחה"צ בתוואי הרכבת עד בתיר ומשם חצו לצד השני ..

32.00 תכנית שני השערים ... בכל השערים מתקופת הברזל יש תעלת ניקוז ... באופן טבעי השערים מממוקמים במקום הכי נמוך לאפשר כניסה קלה לעיר .. באתר יש 3 סוגי אבנים .. אבנים עד 8 טון הנמצאות בשערים ובחומה החיצונית .. אבנים של כמה מאות ק"ג אלה נמצאות בסוגרים כלומר החלקים הפנימיים של החומה ואבנים של כמה עשרות ק"ג נמצאות בבתים הפרטיים ...

37.00 יש בערך כ 100 סוגרים כלומר חדרים צמודי חומה ... ושוב שרטוט שמראה את פתחי הסוגרים שמעיד על תכנון ..

39.10 הכיוונים מעידים על **שיטת הבניה של העיר** .. השערים נבנו ראשונים .. וחומה נבנתה אל השער ... כלומר 4 קבוצות התחילו לבנות מכל צד של כל שער ... המשמעות, בנקודת המפגש יהיה שינוי בכיוון הפתח .. ואכן ב 2012 מצאו את מקום המפגש אבל לא באמצע הדרך .. 43.10 נקודת המפגש מסומנת בדלי ירוק וצהוב ... באותה נקודה יש מבנה עמודים ... 45.50 תמונה טובה מלמעלה והעמודים ... לא ידוע מה מטרתם ולמה שימשו ...

- 47.15 חוזרים לתפקיד הסוגרים ... שני סוגי חומות: מלאה וסוגרים ... הרווח בין שתי החומות ... צריך פחות חומרי בניה ... וזה אזור שמאפשר שימוש או לאכסון או למגורים ... הזונה ביריחו גרה בחומה ... החיסרון, היא יותר חלשה ...
- 51.00 פריצה לעיר בדרך כלל דרך השערים ... אפשר לשרוף אותם ... אפשר לעקור אותם מהציר ... אם אייל מצור ... ולכן במצב כזה סתמו את כל השער באדמה .. גרפינקל .. בעיר העתיקה יש דלתות מקוריות מהמאה ה 16 מצופות מתכת ...
- 53.25 **למה בחורבת קיאפה בשטח של כ 20 דונם צריך 2 שערים ??**
- 54.45 **רחבות השער** ... זה אזור לעכב בו אלמנטים לא מוכרים / מזוהים ... השער הוא השוק של העיר ... שער המניות ... הנביא אלישע : מחר שאת שעורים בשקל בשער שומרון פעילות פוליטית למשל במהפכת יהוא .. או דוד אחרי המהפכה מקבל עצה לחזור לשפוט בשער .. אשת חייל מי ימצא ... אזור המשפט והוצאה להורג ... וגם פעילות פולחנית יושיעהו מבטל את הפולחן בשער העיר בצד שמאל ... חליצה ויבום בשער העיר רות ... וגם הנביא מוכיח בשער ... זה היה מקום המפגש העיקרי בעולם הקדום ...
- 1.06.00 התכנון העירוני ... **איך ממסים בעולם העתיק ? 1. מס בעין** זה חלק ממה שאתה מייצר ... והיישוב היה מחוייב לאסוף את זה מכל אחד מבתי האב ..
- 2. מס עובד** ... כל אדם היה מחויב לעבוד עבור המלך מספר ימים בשנה ..
- 1.11.50 מבנה מגורים ... בזמן החפירה יש מודד ושרטט שמצייר את האתר אבן אבן בעולם העתיק לא היו חלונות או אם היו הם היו בגובה ..
- 1.16.00 **הסוגרים בחומה הם גם ציבוריים וגם פרטיים** ... זה לא היה בבניה פלישתית או כנענית ... זה **ייחודי רק ליהודה** והוא נמצא רק ב 4 אתרים .. [תל א-נצבה](#) [תל שבע](#) [תל בית מרסים](#)
- 1.17.18 טאבון אפייה ...
- 1.18.40 תל שבע ... בשער מצד ימין יש אולמות עם עמודים ... אלה מחסנים .. רואים בשרטוט שני רחובות היקפיים אחד בתוך השני ומרכז ... וגם בבית שמש בחפירות לפני כ 90 שנה יש תכנון דומה ...
- 1.24.00 שלבים בבניית עיר מקיפים בחומה .. בהמשך מילוי החלק הפנימי ... ובסוף הרחבה חיצונית
- 1.27.00 השטח במרכז הגבעה בקיאפה ... המבנה הגדול מהמאה ה 10 נהרס ונבנה עליו מבנה ביזנטי ...
- אבני פינה - ראשית ממלכת יהודה - שיעור 10**
- תיאור הסיור בירושלים שהתחיל ממעין השילוח ועלה למעלה עד לתוך העיר העתיקה ולחומה הראשונה כך ששטח העיר בתקופת בית ראשון הוא כ 600 דונם וזו עיר גדולה ביחס לאזור הזה
- 4.50 **מבנה האבן המדורג והגדול** והשאלה האם זה נבנה בימי דוד ? ... [סרטון - אלון דה גרוט על מבנה האבן המדורג בשטח G](#) [צילום של החומה מימי בית ראשון](#) עם בית שער בן 4 תאים ... **אחרי יותר מ 120 שנות חפירה לא מוצאים ממצאים ברורים מהמאה ה 10 לפני הספירה וזה עומד בבסיס הוויכוח על הממלכה המאוחדת של דוד ושלמה** ... [הודעת האוניברסיטה - אילת מזר](#)
- 7.20 חזרה לחורבת קיאפה ..
- 9.20 הממצאים מחורבת קיאפה נהרסה באופן פתאומי ומוצאים הרבה חרסים חפצי מתכת ואמנות .. בניגוד לנטישה מתוכננת כמו בבצורת ... רוב העבודה הארכאולוגית נעשית עם סיום החפירה ...

- 12.20 נמצאה קערה מסוג **חיפוי אדום ומירוק פרוע ... מובהק המאה ה 10**
- 14.10 **טסי אפיה מחרס ... זה כלי שלא מופיע בפלשת ..**
- 15.00 כלים פלישתים, רק 1 אחוז מהכלים ... יובאו מאזור פלשת ...
- 16.15 כלי מיובא מקפריסין ... בגודל של 7 ס"מ בגובה – בתקופה הזו הם היו יצרני אופיום ... משכך כאבים ... אתר מספיק חשוב כלכלית ...
- 18.00 קנקני קיאפה ... הרבה עבודה לרפא כלי חרס אחד .. וכאשר מוצאים הרבה זה עולה תלפים של כסף ...
- 20.15 ידיות עם טביעות אצבע .. גם בעיר דוד ליד חומות שלמה מצאו כמה ידיות .. מיסים למלך ...
- 22.30 חוזרים לשיטות המיסוי ...
- 25.40 זו תופעה מוכרת בממלכת יהודה למן המאה ה 9 .. קנקנים עם סימון .. קנקני למלך .. במאה ה 8 יש חותמת רוזטה ... בתקופת שיבת ציון הסמל הוא אריה ... בתקופה הפרסית יש הטבעה של יהד או יהוד .. ובתקופה ההלניסטית יש כוכב וכתוב ירושלם ...
- 27.30 למה סימנו את הקנקנים ? ... למנוע שחיתות ...
- 28.50 כלי אבן ...
- 30.00 חרפושיות מצריות ...
- 30.45 [אוסטרקון חורבת קיאפה](#) ... שבר חרס עם כתובת ... פוענח במעבדות צילום מיוחדות ... כמו לצלם חתול שחור בלילה ... 32.45 [האות א כתובה כל פעם בכיוון אחר](#) ... אין סטנדרטיזציה של הכתב שהוא כתב כנעני תאריך כתובת זו קרובה לתקופת המעבר לכתב הפיניקי שהוא הבסיס לכתב העברי הקדום ... והם, הפיניקים עשו סטנדרטיזציה לכתב הכנעני ... 22 אותיות שנכתבות מימין לשמאל ..
- 36.40 את הכתובת הזאת קוראים בשתי וערב או "כמו שהשור חורש" ...
- 42.25 יש עוד שתי כתובות שעדיין לא פוענחו ...
- 43.00 כתובת על חרס עומדות בניגוד לגישה המינימליסטית שתורת הכתב לא הייתה נפוצה ביהודה של המאה ה 10 ... המכתבים היו מופנים מסופר לסופר .. והוא שהיה מקריא למלך או לשריו ..
- 48.45 מה שפת האוסטרקון ? ... בתקופת הברונזה בכל ארץ ישראל השפה הייתה כנענית .. בתקופת הברזל הארץ מתחלקת לשבטים .. במרחב ארץ ישראל יש את יהודה וישראל, בצפון יש את הפיניקים, מעבר לירדן יש מצפון לדרום: את ארם, עמון, מואב, ואדום ... וכל אחת משתמשת בגרסה אחרת של הכנענית ... חורבת קיאפה נמצאת בנקודת הפיצול בין כנענית לבין הגרסאות השונות שלה ...
- 51.10 הכנענית מגיעה מצפון סוריה – אוגרית ... וכאן בארץ ישראל יש גרסה מקומית ... תעודות אל עמרנה נכתבו באכדית שיש בהן מילים כנעניות ... והפיניקים הם ממשיכי השפה הכנענית ..
- 52.30 כתוב באוסטרקון ... "אלתעש" ...? אפשרות אחת, אל תעש ... בקיצור התפלפלות שלמה בנוגע לפיענוח הכתובת רק על המילה הזאת .. ובסוף אולי מילה עברית
- 59.30 הפולחן ... בסביבה הקרובה וביהודה ... מתי התחילו בפולחן האנאיקוני ידוע מהמקרא שזה היה בהדרגה ... תוכחות הנביאים ... הוצאת האשרה מבית המקדש בימי יושיעהו .. הנתונים המוקדמים ביותר הם מקיאפה

- 1.01.35 [מפת החפירות ואזורי הפולחן](#) ... אין מקדשים אלא אזורים בבתים המשמשים לפולחן .. וזו תופעה יוצאת דופן כי זו בעיה תאולוגית .. אל – אלוהים - גר במקדש, ואנשים לא יכולים לגור אתו ...
- 1.02.40 [הסבר על בניין C](#)
- 1.04.05 המסורת המקראית מתארת פולחן שהתקיים בבתים
מיכיהו שופטים יז
שמואל כנער ישן בשילה בחדר ארון הברית – שמואל א ג ג
ארון הברית בבית אבינדב שמואל א ז א
ארון הברית בירושלים בבית אדם הגתי שמואל ב ו י-יא
- 1.06.35 [חדר בבית 3C](#) ... יש מצבה והיא לא עמוד כי **מצבות תמיד היו מאבן לא מעובדת** ... יעקב שישן על אבן וחלם על מלאכים שעולים ויורדים .. והופך אותה למקודשת "יש אלוהים" ...
- 1.08.55 [החדר ממבט על](#) ... [ותקריב שלו](#) ... [ושרטוט שלו](#) ... [והמצבה בחדר עם האגן](#) ...
- [הסבר מפורט בקובץ הזה](#) ... היו בחדר 30 כלי חרס שבורים/שלמים שהצליחו לשחזר אותם .. ועוד 70 לא שלמים ...
- 1.11.30 [מזבח בזלת שבור ששוחזר](#) ... בהשוואה עם **ממצא מתל רחוב** ... ששם **על המזבח יש שתי אלות ערומות** .. ושם התגלו גם **צלמיות של נשים במגידו תענך** – **כלומר אזור הצפון** ... וגם **באזור החוף הפלישתית יש צלמיות** ... לעומת זאת **בחורבת קיאפה לא נמצאה אפילו צלמית אחת** ..
- 1.15.55 אגן אבן **וכלי נסך** ... מכלי משותף לשני משתמשים לשתיית יין .. נמצא עוד אחד בקיאפה ויש רק עוד 2 בעולם ... חלק מעבודת האל קשורה בנוזלים ...
- 1.19.00 רחבות השער ... החדר הפולחני נמצא בחדרים הצמודים לרחבת השער ... **הספסלים נמצאו רק באזורים ששימשו לפולחן בקיאפה** ... תמונות של כלי נשק שנמצאו בחדר הפולחן .. מזכיר את הכתוב במקרא על חרב גוליית שהונחה באוהל מועד ...
- 1.22.00 בעיה למצוא כלי נשק שכן בדרך כלל התיכו אותם לשימוש חוזר ...
- 1.25.25 [חדר פולחני ליד השער הדרומי](#) [אגן טהרה ובמת פולחן](#) אגן הטהרה נמצא בכניסה ומחייב התייחסות ... משהו עם מים ... זה החדר היחיד מתוך 60 שנחפרו שנמצא דבר כזה .. והיו גם [שני הממצאים האלה](#) ... [ותמונה נוספת](#) ... לשתי תיבות הפולחן היו דלתות כי היו שם חורים לצירים ... באשקלון נתגלה ארון דומה אבל בו היה [פסל של אל בדמות עגל](#) מצופה כסף ...
- 1.29.14 [הסבר על הפריט מקיאפה](#) ... יש שתי [אריות משני הצדדים](#) .. ויש שני עמודים ... יכין ובוועז ... יש קורות גג מימין לשמאל וכאלה שהולכות מהחזית פנימה .. [ויש רצועה מתפתלת](#) ושלושה ציפורים על הגג
- [אבני פינה- ראשית ממלכת יהודה - שיעור 11](#)
- 14.14 תיאור חדר 10C ... ואזורי הפולחן בהם ...
- 14.50 אזור הפולחן העיקרי ליד השער הדרומי ... בעצם חזרה מהשיעור הקודם ...
- 16.02 מציאת ארונות הפולחן אחד מאבן ואחד מחרס .. ושוב תיאור שלהם ...

18.44 שוב הסבר מפורט על ארון החרס ... העיגולים שמופיעים בחזית מדמים קורות עץ שהיו גג המבנה – למעשה זה דגם מבנה מקדש.. הרצועה המפותלת אפשר שהיא מסך או פרוכת ..

20.10 איך מבינים את האיקונות הסמלים ... היונים הן אלות פריזן ..

20.50 מבנה האבן כפי שנמצא במקום ... 21.53 וכך הוא אחרי השחזור .. ובהמשך משלימים אותו עם גבס . 23.00 בחלק התחתון של [תיבת האבן](#) היה משטח להניח עליו משהו .. אולי פסל של אל ...

23.45 הפרופורציות ... מסגרת הפתח ... עיטור קורות הגג ...

הפרופורציות 10X20 ס"מ ... יחס של 1 ל 2 דומה לבית המקדש השני – הורדוס – אותו יחס – מסכת מידות פרק ב ג וגם ג ז

מסגרת הפתח .. 3 מסגרות נסוגות ... נמצא גם ב [טפה גאורה](#) במסופוטמיה בתרבות עובייד 4500 לפנה"ס ... [תמונה](#) ... וגם בתיאורי מקדשים במסופוטמיה .. וגם על חותמות גליל הטבעה של [מקדש עם מסגרות](#) [ועדר קדוש](#) שהביא לשגשוג ופריזן לתושבים .. וממשיך בקברים מלכותיים .. זה נמשך עד ימינו ... רק הפתח המרכזי החשוב המוביל למקדש היה כזה

32.50 גם בעיטורי שנהב יש עיצוב נסוג סביב הדמויות ... אישה בחלון ... ונושא של **זנות פולחנית** ..

[הערה בעניין הזנות הפולחנית .. **אף תרבות לא אומרת את זה ביחס לעצמה אלא תמיד ביחס לתרבויות אחרות**] .. אפשרות אחרת היא פסל אלה המשקיפה מתוך המקדש .. לראות את פני אלוהים ...

35.24 **תיאור ארמון שלמה מלכים א ז א** וְאֶת-בֵּיתוֹ בָּנָה שְׁלֹמֹה, שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה; וַיְכַל, אֶת-כָּל-בֵּיתוֹ. ב וַיְבִין אֶת-בֵּית יְעַר הַלְבָנוֹן, מֵאֵה אֲמָה אָרְכוֹ וְחֲמִשִּׁים אֲמָה רָחְבוֹ, וְשָׁלֹשִׁים אֲמָה, קוֹמָתוֹ; עַל, אֲרָבָעָה טוּרֵי עֲמֻדֵי אֲרָזִים, וְכִרְתּוֹת אֲרָזִים, עַל-הָעֲמֻדִים. ג וְסָפַן בָּאֲרָז, מִמַּעַל עַל-הַצִּלְעוֹת אֲשֶׁר עַל-הָעֲמֻדִים, אֲרָבָעִים, וְחֲמִשָּׁה--חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר, הָטוּר. ד וְשִׁקְפִים, שְׁלֹשָׁה טוּרִים; וּמַחְזָה אֶל-מַחְזָה, שְׁלֹשׁ פְּעָמִים. ה וְכָל-הַפְּתָחִים וְהַמְּזוּזוֹת, רְבָעִים שִׁקְף; וּמֹל מַחְזָה אֶל-מַחְזָה, שְׁלֹשׁ פְּעָמִים. רְבָעִים שִׁקְף – כָּל הַנֶּרָאָה חֲלוֹן / מִשְׁקוֹף ... וגם **מתיאור המקדש במלכים א ו** .. לא וְאֶת פֶּתַח הַדְּבִיר, עָשָׂה דִלְתוֹת עֲצֵי-שֹׁמֶן; הָאֵיל מְזוּזוֹת, חֲמִשִּׁית. לֵג וְכֵן עָשָׂה לְפֶתַח הַהֵיכָל, מְזוּזוֹת עֲצֵי-שֹׁמֶן, מֵאֵת, רְבָעִית....

המיני מקדש של קיאפה שקדם לבית המקדש כבר מעוצב עם מסגרות הפתח הנסוגות .. לפי הכתוב במלכים א ו . ככל שמתקדמים בקדושה יש יותר מסגרות בכניסה לארמון היו 3 לאולם המקדש היו 4 ולקודש הקודשים היו 5 מסגרות ... [תמונה של שחזור בית המקדש הראשון](#) ...

42.10 פתח בית המקדש במסכת מידות ג ז ... ג, פתחו של אולם--גובהו ארבעים אמה, ורוחבו עשרים אמה, וחמש מלתריות של מילה היו על גביו. התחתונה, עודפת על הפתח אמה מזה ואמה מזה; שלמעלה ממנה, עודפת עליה אמה מזה ואמה מזה; ושלמעלה ממנה, עודפת עליה אמה מזה ואמה מזה; נמצאת העליונה שלוששים אמה. ונדבך של אבנים היה בין כל אחת ואחת. ...

44.30 וגם ב 53.10 **חשיבות ממצא ארון האבן הוא בכך שהוא מראה דגם מקדש שבעיצוב שלו הוא זהה לתיאורים במקרא ובמסורת** ..

45.40 **קורות הגג** בארון האבן ... [מבט מקרוב](#) ... ויש כאן 7 קורות .. דומה לאקרופוליס באתונה ... טריגליפים .. חיקוי לקורות העץ שהיו את גג המבנה ... ומטופות בניהם ... שוב התייחסות למלכים א ז

51.45 ותיאור המקדש מיחזקאל מא ג ו הַצִּלְעוֹת צִלַּע אֶל-צִלַּע שְׁלֹשׁ וְשָׁלֹשִׁים פְּעָמִים, וּבָאוֹת בְּקִיר אֲשֶׁר-לְבֵית לְצִלְעוֹת סָבִיב סָבִיב--לְהִיּוֹת אַחֲזִימ; וְלֹא-יְהִי אַחֲזִימ, בְּקִיר הַבֵּית.

התכנון הוא 3 קורות צמודות ... רוח .. וחוזר חלילה ...

57.20 סיכום הממצאים ... בין 980-1020 הפולחן באזור יהודה ..

פולחן בביתים ולא רק במקדשים

העדר פסלי אדם או בעלי חיים

ארון אלוהים

ארכיטקטורה דומה לארמון שלמה – במקרא ... מסגרות קורות

ארכיטקטורה בית מקדש ראשון ... המסגרות מתרבות ככל שמתקרבים לקודש הקודשים .. ותיאור הטריגליפים ..

1.00.23 ועכשיו הוויכוח עם המינימליסטים ... **קיאפה מעידה שיש עיור במאה ה 10** ואז הטענה שהישוב הוא כנעני או פלישתי ... [נדב נאמן](#) ...

1.02.00 היום הוויכוח הוא מה **הזהות האתנית של קיאפה .. פלישתי ... כנעני ... ישראלי צפוני שנבנה בתקופת שאול , כל אלה בכדי להגיד לא היה עיור יהודאי במאה ה 10** ...

1.04.20 למה קיאפה כן יהודאית ...

תכנון עיר יהודאית .. חומת סוגרים זה אופייני ליהודאי ... הטענה שהישוב פלישתי משמעותו שהם המציאו את זה אבל לא השתמשו בזה באף אחת מהערים שלהם ולא רק שממלכת יהודה שקמה 300-200 שנה אח"כ מצאה את זה בעיר החרבה והעתיקה את זה ??? ... ואותו דבר ביחס לכנענים וגם אותו דבר ביחס לעיר ישראלית

מנהגי אכילה .. אין עצמות חזיר טסי אפיה אין באתרים פלישתיים

פולחן אנאיקוני ... אין פסלי אדם או חיה

1.08.30 שתי גישות לדרך התפתחותו... אחת, התפתח בעידן קדום אבל כתוצאה מהשפעות זרות הוא הזדהם .. והנביאים ביקשו להחזיר עטרה ליושנה .. שניה, תמיד היה פולחן מקביל גם וגם ...

1.10.38 **חפירות מוצא ... מקדש מהמאה ה 10** עם במה ומסביב עצמות בעלי חיים התגלו פסלים .. שני ראשים וסוס .. זה מאותה תקופה .. עושה בלגן במחקר ... [כתבה בוואלה](#) ... [רשות העתיקות](#) ... [דוח](#) [מוצא 126/2014](#) [דוח מוצא 131/2019](#)

1.12.34 **האוסטקון** בתל גת כתובת מאותה תקופה ובאותם אותיות פרוטוכנעניות ... אבל הכתובות הן לא אותה שפה, שם זו שפה הודואירופאית ... אבל בקיאפה זו אוכלוסייה שמית [עם מלך ושופט ... ??]

1.13.13 **זיהוי האתר כשעריים** ... יהושוע טו . לה ירמות, ועדלם, שוכה, ועזקה. לו ושעריים, ועדיתים, והגדרה, וגדרתים: ערים ארבע-עשרה, וחצריהן.... שמואל א יז א ויאספו פלשתים את-מחניהם, למלחמה, ויאספו, שכה אשר ליהודה; ויחנו **בין-שוכה ובין-עזקה**, באפס דמים.... נב ויקמו אנשי ישראל ויהודה וירעו, וירדפו את-הפלשתים, עד-בואך גיא, ועד שערי עקרון; ויפלו חללי פלשתים, בדרך שעריים, ועד-גת, ועד-עקרון... דברי הימים א ד ... הערים של שבט שמעון לא מתאים .. לא ובית מרובות ובחצר סוסים, ובבית בראי ובשעריים; **אלה עריהם, עד-מלך דוד.**

מיקום בעמק האלה ... בתקופת דוד המלך ... העיר היחידה בישראל או ביהודה עם שני שערים ...

באף אתר בארץ לא מצאו כתובת כמו במצרים או מסופוטמיה ובה כתוב: אני מלך כך וכך בניתי את

1.20.35 דוד ההיסטורי ... מצאו עוד 2 אוסטרקונים בנוסף לזה שפורסם ... חריטה על החרס אחד לפני השרפה ושני אחריה ... הראשונה כתובת בדיו על חרס יבש ... העובדה של כמה כתובות שומטת את אחת הטענות המרכזיות של המינימליסטים שסיפור דוד הומצא אחרי 700 שנה כי הכל היה סיפורים מפה לפה ...

1.23.00 מה יודעים על ממלכת יהודה ... מפה ... רוב הישובים הם בגב ההר ביהודה ובשוליים .. עיקר הממלכה היה באזור השפלה הפנימית ... **גרפינקל מזכיר כאן את אופי האוכלוסייה ומדבר על מעין בדויים ומכיוון שרוב האוכלוסייה מרוכזת בשפלה הפנימית למה להקים עיר גדולה מלכותית בירושלים ???** ...

1.25.10 אבל מנגד המקרא מדבר על בירת ממלכה גדולה – תור זהב בירושלים ... וכאן חוזרים לטענת המינימליסטים ..

1.26.00 מה משותף למקרא ולמינימליסטים ? ... **בשתייה הממלכה הופיעה לפתע** ... לפי המקרא במאה ה 10 המינימליסטים במאה ה 8-9 ... גורפינקל : שתי שאלות ... מתי הממלכה נוסדה ... האם זה בזמן קצר או תהליך מתמשך ...

1.27.20 לפי ממצאי קיאפה אתר יהודאי מובהק מסוף המאה ה 11 ... ימי דוד המלך .. אבל היא עומדת לעצמה כי הערים האחרות נבנו אחרי 200-300 שנה ...

1.27.40 השלבים בהתפתחות הממלכה ... דוד מתחיל לשלוט בחברון וגר שם 7 שנים .. היא מקום אידאלי כי היא במרחק יחסית קצר ובדיוק באמצע מהישובים היהודאים האחרים ..

1.28.50 ואז הוא עובר לירושלים ... **קיאפה היא יום מירושלים ויום מחברון** ... כלומר כפריים שגרים **חצי יום הליכה יכולים לעשות שוק ולחזור** ... אין בתי מלון ... השרטוט מראה התפתחות ההתיישבות היהודאית ... חברון ... ירושלים וקיאפה ... חברון ירושלים ובית שמש ... ואז מתווספת לכיש ... ובהמשך עזקה ערד ובאר שבע ... ואז ממלכת ירושלים מגיע לשיא גודלה ... כלומר זה תהליך הדרגתי ...

אבני פינה- ראשית ממלכת יהודה - שיעור 12

ממלכת יהודה יוצאת דופן בכך שהיא משפיעה עד היום בתפישה הדתית שלה ... כאן התגבש התנך שבו מסגרות תרבותיות ומוסריות ... חזרה על סוף השיעור הקודם ... 7.08 **גרפינקל**: ממלכת יהודה נוסדה ב 1000 ונהרסה עי הבבלים ב 586 ..

[שאלה .. האם במאה ה 10 שלטו מירושלים על צפון הארץ? מצד שני ובמקום אחר הוא אומר **התפתחות הדרגתית מחברון לסביבה הקרובה לירושלים והלאה במעגלים**] ...

אם יבדקו תאריכי פחמן 14 באתרים בצפון הקשורים לתרבות יהודאית אפשר יהיה להגיד שהממלכה התפשטה עד הצפון ... 9.45 **חברון מתאימה לבירה כי היא במרכז השטח לעומת ירושלים שנמצאת בשוליים** ... **המרחק בין המרכזים העיקרים הוא של כ 30 ק"מ** ... ויש מרכזים קטנים במרחק של כ 15 ק"מ ... למשל קילה – קהילה .. אתר שמופיע הרבה ... קריית יערים ... בן ירושלים וחברון **בית לחם** התנכית שלא ידוע היכן היא ... למעשה גם חברון של היום איננה חברון המקראית ... אזור חברון ניטש בגלות בבל ונושב אחרי שיבת ציון עי אדומים עד אזור בית גוברין ...

17.00 קיאפה שכבת ישוב אחת שנהרסת אחרי 20-30 שנה ... בבית שמש יש שכבה שמתאימה לתקופת קיאפה אבל היא עדיין כפר ... אבל זמן קצר לאחר מכן בית שמש הופכת לעיר מבוצרת וכנראה שהיא מחליפה את קיאפה ...

18.10 מסורת הבניה של רחבעם בדברי הימים ... בתנך הוא מוצג כמפסידן .. שאיבד את הממלכה למרות שכתוב שהוא מרחיב אותה ... הוא מוסיף יום הליכה עד לכיש ... זו רשימה בדברי הימים ולכן היא מאוחרת

... שני אתרים שראוי לחפור אותם כדי לבדוק אותם עם פחמן 14 הם [שוכה](#) ... חרבת שויכה ותל לכיש ... הבעיה, כאשר חופרים מוצאים שכבה מסוף התקופה ואז ההפרש יכול להיות של 100 שנה ... אבל גם אם ימצאו שהתאריך הוא בין 950 ל 850 הרשימה בדברי הימים תתאים לימי תחילת הממלכה ולא ימי יושיעיהו או גלות בבל או אפילו יותר מאוחר ...

22.40 ממלכת יהודה בשיא גודלה כוללת גם ערד ובאר שבע ... אז השאלה מתי הם בנו אותן ...

24.45 בסוף המאה ה 8 חזקיהו מורד באשור סנחריב כובש את לכיש .. נאום רבשקה ... אזר השפלה ניתן לממלכות הפלישתיות ... ממלכת יהודה מתכווצת לירושלים חברון כלומר גב ההר והיא נאלצת לפנות למדבר יהודה ... ולכן במאה ה 7 עין גדי נבנית וגם ערד ובקעת באר שבע ... אבל לא באר שבע עצמה ..

26.30 חפירות בעזקה ... עשו בדיקות בשולי העיר .. לא הגיע לעזקה של תקופת הברזל ...

27.50 ירושלים של תקופת דוד ... מתחילה באזור המעיין .. יש דעה שירושלים של דוד הגיע להר הבית אבל הורדוס בבניה שלו קבר אותה ...

29.00 הקשיים בחפירה בירושלים ... [מבנה האבן הגדול צלום אויב](#) ... אולי צריך להרוס את המבנה ולהמשיך לחפור ...

36.00 דוד לא בנה מקדש ... גם המקרא אומר את זה ... **גרפינקל: אפשר לראות שהממלכה לא ממש ממלכה עירונית ...**

36.45 חומת שלמה ... באזור העופל ... שם נמצאה קרמיקה שדומה לזו בקיאפה ... אילת מזר .. סימנים למאה ה 10 ... הדרך לתיארוך הן הרצפות שניגשות למבנה מבחוץ ... בהמשך החפירות נמצא חומר שמאפשר תיארוך פחמן 14 ... **הדבר החשוב זה שמתחילים להתווכח על נתונים אובייקטיביים ולא ניחושים ודמיון**

39.30 בעיות המים והטיפול בהם ...

44.15 **לכיש** ... היא מאוחרת לדוד ושלמה ... שכבות 4-5 הן הקדומות ביותר שלמעשה לא נחפרו ... מה שחשוב זו שכבה 3 שמתוארכת ל 731 ... זו שנת החורבן ... השאלה, האם העיר הגדולה שנחרבה הוקמה במאה ה 7 או שלפניה הייתה עיר קטנה שצמחה ... בתוך הכיבוש מוזכר בשלושה ספרים, מלכים ישעיהו ובדברי הימים .. וגם מופיע בכתובות באשור ... בלכיש מצאו שרשרת עם וו בקצה ששמשה – כמו שמתואר בתבליטים – למשוך את איל המצור ... לאמנות יש היבט של תעמולה .. אל תתעסקו אתי ... **בלכיש לא רואים בתבליטים שלוקחים שלל פסלים של אלים ...**

52.45 מכתבי לכיש ... הם משכבה 2 כ 120 שנה מאוחר יותר ... זה בתקופת הכיבוש הבבלי .. מוזכר שם נביא ...

53.45 הדמוגרפיה ביהודה ... שתי גישות: אחת.. לאחר חורבן ישראל הפליטים מגיעים ליהודה ... והם שהופכים את ירושלים לכרך של 800 דונם ... שניה: גידול אוכלוסייה איטי .. החומה הרחבה שבנויה על בתים קודמים תומכים בזה אחרת החומה הייתה נבנית על סלע האם ...

57.20 חזרה לבאר שבע שבנויה מכמה טבעות היקפיות ...

58.40 בנית עיר תל נצבה בשלושה שלבים חומת סוגרים והחלק הפנימי לא מיושב ... החלק הפנימי מתמלא ... מקימים חומה נוספת להגדיל את העיר ...

1.01.25 המנהל...קנקני אגירה למלך ... הממלכה מייצרת אלפי קנקנים בתקן עם חותמות ... **הנושא של ייצור מאורגן וממוסד של קנקנים אופייני רק לממלכת יהודה ... 4 שמות מופיעים על קנקנים חברון, זיף, שוכה, וממשת .**

1.10.40 **הטין של כל הקנקנים הוא מאותו מקום זהה**

1.12.50 **התפתחות הכתב** ... האוסטרקון עם כתב פרוטו כנעני ... בהמשך מאמצים את הכתב הפיניקי ... כנראה שעם התפתחות הממלכה צריך לייצר תקן ואז גם מתחילים ללמד לכתוב ולקרוא ... מתחילות להופיע חותמות – במקום לכתוב ... בירושלים מצאו ליד הנקבה 200 בולות ... טין עם הטבעה של חותמת על מכתב ...

1.16.20 **סיכום סופי** בית שמש ... בניגוד לנאמר [התגליות הארכיאולוגיות האחרונות מלמדות שהיא המשיכה להתקיים ואפילו לשגשג אחרי מסע סנחריב](#) ...

1.17.00 טיעוני המינימליסטים

1. לא הייתה ממלכת יהודה במאה ה 10
 2. העיר ביהודה רק בסוף המאה ה 8 או ה 9 לאחר גלות ממלכת ישראל
 3. קיאפה לא יהודאית אלא פלישתית כנענית או ישראלית קדומה
 4. האדמיניסטרציה התפתחה רק במאה ה 8 אז למה יש קנקנים כאלה בקיאפה
 5. מונותאיזם ופולחן אנאיקוני התפתח רק במאה ה 8 .. הממצאים מקיאפה מראים אחרת
 6. השפה העברית התפתחה במהלך המאה ה 8 ... שוב בקיאפה יש התפתחות כתב במאה ה 10 אל תעש.. כתובת מישע מאותה תקופה כלומר פתחו שפה .. אז למה לא ביהודה ..
 7. ירושלים גדלה לעיר רק בעקבות גלות ממלכת ישראל
 8. נקבת השילוח נחצבה בתקופה ההלניסטית ..
 9. כתובת השילוח כתובה בניב צפוני ... ניב בד"כ מתבטא בהגיה אחרת ולא בכתב ...
- הושע ועמוס הם הנביאים הקדומים ביותר המאה ה 9 תחילת 8
- ישעיהו הוא סוף המאה ה 8
- ירמיהו סוף מאה 7 תחילת 6
- יש הבדלים בשמות בין יהודה לישראל .. למשל ישעיה לעומת ישעיהו נתניה לעומת נתניהו ..

[מי אתה אשבעל בן בדע - רשות העתיקות](#)

[אשבעל בן בדע - הידען](#)

[אשבעל בן בדע – לאה מזור](#)

